

KOULUTUKSEN
TUTKIMUSLAITOS
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Matti Vesa Volanen

Kannonkoski
Pihtipudas
Karstula
Pylkönmäki
Kinnula
Saarijärvi
Kivijärvi
Sumiainen
Konnevesi
Suolahti
Kyyjärvi
Uurainen
Laukaa
Viitasaari
Multia
Äänekoski

OPISKELEVA POHJOINEN KESKI-SUOMI

Toisen asteen koulutuksen alueellinen kehittäminen

Koulutuksen tutkimuslaitos
Tutkimuselosteita 22

Opiskeleva pohjoinen Keski-Suomi

Toisen asteen koulutuksen alueellinen kehittäminen

Matti Vesa Volanen

KOULUTUKSEN
TUTKIMUSLAITOS
JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Koulutuksen tutkimuslaitoksen
julkaisujen toimituskunta:
Jouni Välijärvi
Pirjo Linnakylä
Päivi Häkkinen
Päivi Tynjälä
Jouni Sojakka

TÄTÄ JULKAISUA MYY
Koulutuksen tutkimuslaitos
Asiakaspalvelu
Jyväskylän yliopisto
PL 35
40014 Jyväskylän yliopisto
Puh. (014) 260 3220
Faksi (014) 260 3241
Sposti: ktl-asiakaspalvelu@ktl.jyu.fi
<http://www.ktl-julkaisukauppa.fi/>

Julkaisijat: Koulutuksen tutkimuslaitos ja
Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus

© Copyright 2005 Koulutuksen tutkimuslaitos ja Matti Vesa Volanen

Kansi ja ulkoasu: Martti Minkkinen
Taitto: Kaija Mannström

Jyväskylän yliopistopaino
Jyväskylä 2005

ISSN 1456-5153
ISBN 951-39-2246-4 (nid.), ISBN 978-951-39-3233-6 (pdf)

Sisältö

Esipuhe	3
Sananen kirjaseen synnystä	5
Toisen asteen koulutuksen kehittämisen suuntaviivoja	7
Verkostoajattelu ja toisen asteen koulutus	7
Toisen asteen koulutuksen yhteistyö	9
Viimeaikaisia kansallisia koulutuspolitiikan linjauksia toisen asteen koulutuksen kehittämissuunnasta	11
Toisen asteen koulutuksen kehittämiseen läheisesti liittyviä hankkeita ja kannanottoja Keski-Suomessa	16
Opiskelijavirrat pohjoisessa Keski-Suomessa	21
Peruskoulusta eteenpäin	24
Mitä toisen asteen jälkeen?	29
Työvoiman ennakoitu kysyntä	34
Toisen asteen koulutuksen kehittämisen lähtökohtia pohjoisessa Keski-Suomessa	37
Lähteet	47
Liitteet	49

Esipuhe

Toisen asteen koulutuksen tulevaisuus pohjoisessa Keski-Suomessa

Yhteiskunta asettaa toisen asteen koulutukselle suuret haasteet. Lukio- sekä ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen kehittämisen lähtökohtana ovat väestön, työelämän ja alueiden tarpeet sekä tavoite koko ikäluokan kouluttamisesta (Koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma 2003–2008). Väestön ikärakenteen muutokset sekä muuttoliike aiheuttavat muutoksia toisen asteen koulutuksen kysynnässä. Tulevaisuuden koulutustarpeiden ennakkoinnin tavoitteena on laadukkaiden ja mahdollisimman monipuolisten koulutuspalvelujen tarjoaminen maan kaikissa osissa. Koulutuksen järjestäjille on säädetty yhteistyövelvoite näiden vaatimusten täyttämiseksi. Vuoden 1999 alusta opiskelijalla on ollut lainsäädännön turvaama mahdollisuus rakentaa opintojensa sisältö haluamallaan tavalla tarjolla olevista mahdollisuuksista. Hän voi valita sisältöjä sekä valitsemansa “pääoppilaitoksen” että muiden oppilaitosten sisällöistä.

Pohjoisen Keski-Suomen opiskelijoista lähes 30 % opiskelee Jyväskylässä tai muissa alueen ulkopuolisissa oppilaitoksissa. Yli 10 % nuorista jää peruskoulun jälkeisen koulutuksen ulkopuolelle, jopa syrjäytyy työelämästä. Aikuisväestöstä noin neljä kymmenestä on vailla peruskoulun jälkeistä koulutusta. Lähiaikoina on odotettavissa pula osaavasta työvoimasta myös meidän alueella. Toisen asteen koulutukseen varattuja voimavaroja voidaan avoimel-

la yhteistyöllä hyödyntää nykyistä paljon tuloksekkaammin. Välttämätöntä on kiireesti käynnistää konkreettiset toimet koulutuksen voimavarojen tehokkaalle suuntaamiselle asiakkaan, siis yhteiskunnan, työelämän ja yksittäisen ihmisen tarpeiden tyydyttämiseen.

Työelämän tarpeiden ennakoitua on toteutettu Keski-Suomessa suunnitelmallisesti. Sen sijaan opiskelijoiden tarpeita ei ole suunnitelmallisesti ennakoitu, saati toteutettu eikä näin ollen kyetty riittävästi vaikuttamaan opiskelijoiden sijoittumiseen jatko-opintoihin. Emme myöskään luotettavasti tiedä opiskelijoiden käyttäytymistä peruskoulun jälkeen. Tämä vaikuttaa yleisen trendin lisäksi opiskelijoiden hakeutumiseen alueen ulkopuolelle.

Jyväskylän yliopiston Koulutuksen tutkimuslaitos on kuntayhtymän ja Keski-Suomen liiton toimeksiannosta tehnyt tämän tutkimuksen. Tutkija Matti Vesa Volasella on pitkä kokemus toisen asteen koulutusrakenteiden tutkimuksessa ja kehittämistyössä myös valtakunnan tasolla. Vastaava tutkimus on tehty myös Jyväskylän seudulla. Volanen on tutkimustulosten pohjalta piirtänyt suuntaviivoja tulevaisuuteen. Niiden pohjalta on hyvä lähteä tosimitoilla ja ennakkoluulottomasti rakentamaan alueen tarpeet huomioonottavaa tulevaisuuden koulutusjärjestelmää toisen asteen koulutukseen. Toivon, että lukio- ja ammatillisen koulutuksen väki ottaa nyt tämän elintärkeän asian omakseen, ja kuntapäätäjät tekevät raikkaita päätöksiä alueemme osaamiseen varattujen voimavarojen tuloksekkaaseen hyödyntämiseen.

Äänekoskella 30.4.2005

Timo Määttä

Sananen kirjasen synnystä

Laadin vuosi sitten Opiskeleva Jyväskylän seutu -raportin. Selvitys oli Jyväskylän seudun aluekeskusohjelman asettama hanke. Nyt käsillä oleva selvitys on perusrakenteeltaan ja ajatukseltaan samanlainen. Se käsittelee pohjoista Keski-Suomea. Alue on määritetty POKE:n omistajakuntien mukaan: Kannonkoski, Pihtipudas, Karstula, Pylkönmäki, Kinnula, Saarijärvi, Kivijärvi, Sumiainen, Konnevesi, Suolahti, Kyyjärvi, Uurainen, Laukaa, Viitasaari, Multia, Äänekoski.

Hankkeen keskeiset lähtökohdat ovat:

1. Opiskelijälähtöisyys

Pyritään takaamaan opiskelijoille mahdollisimman monipuolinen koulutusympäristö ja henkilökohtaiset kehitysmahdollisuudet.

2. Koko ikäluokka huomioon

Koulutuksen lähtökohtana pidetään koko ikäluokan kouluttautumisen seutukuntakohtaista toteuttamista. Ikäluokkien pieneessä ja suurten ikäluokkien siirtyessä eläkeikään on erinomaisen tärkeää, että voimme saada kaikki peruskoulusta valmistuneet toisen asteen koulutuksen piiriin.

3. Alueellinen kokonaisuus

Koulutuksen kehittämisen tavoitteena on tasapainoinen alueellinen kokonaisuus.

4. Tasa-arvoisuus

Kaikilla opiskelijoilla tulee – kotikoulusta riippumatta – olla mahdollisuus, niin halutessaan, valita opintoja toisista oppilaitoksista.

Hankkeen päätulokset käsiteltiin 21.02.2005 toisen asteen koulutuksen kehittämistilaisuudessa Äänekoskella. Samalla kerättiin vielä pieni lisäaineisto yhteistyön tilanteen ja tarvittavien toimenpiteiden hahmottamiseksi.

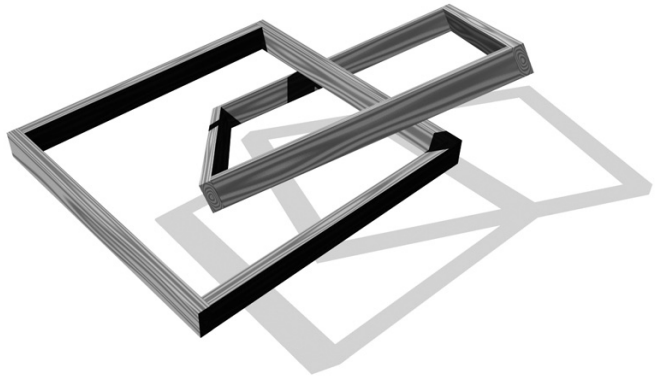
Raportin tilastoaineistot perustuvat tilastokeskuksen sijoittumistiedostoihin, opetushallituksen, Länsi-Suomen lääninhallituksen ja Keski-Suomen liiton tutkimuksiin ja aineistoihin. Heille kaikille kiitokset. Samoin kuin kaikille niille, jotka ovat avustaneet raportin viimeistelyssä.

Jyväskylässä, 30. toukokuuta 2005

Matti Vesa Volanen

tutkija

Koulutuksen tutkimuslaitos

Toisen asteen koulutuksen kehittämisen suuntaviivoja

Verkostoajattelu ja toisen asteen koulutus

Suomessa on 35 aluekeskusohjelmaa, jotka sisäministeriö on käynnistänyt Lipposen II hallituksen ohjelman pohjalta. Hankkeita jatketaan ainakin vuoden 2006 loppuun asti. Aluekeskusohjelman tavoitteena on tasapainoittaa alueellista kehitystä: Ohjelma

- “- tukee erikokoisten kaupunkiseutujen kehittymistä alueellisesti vaikuttaviksi aluekeskuksiksi,
- vahvistaa osaamiseen perustuvaa kaupunkiseutujen kilpailukykyä,
- kokoaa kunnat, yritykset, oppilaitokset, tutkimusyksiköt ja kansalaisjärjestöt yhteistyöhön.”

(Aluekeskusohjelman esittely,
<http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/aky/home.nsf>)

Toisen asteen koulutuksen alueellisen kehittämisen kysymykset ovat keskeisiltä osiltaan yhteistyön ja yhteensovittamisen kysymyksiä. Suomessa toisen asteen koulutuksessa on kaksi vahvaa perinnettä, ammatti- ja yleissivistävä koulutus. Nuorten koulutuksessa on painotettu valmentautumista koko elämänsä kaaren kattavaan opiskeluun ja oppimiseen sekä työssä että muussakin elämässä. Nuorena opitut monipuoliset oppimisvalmiudet ovat ratkaisevan tärkeitä myöhemmälle jatko- ja aikuisopiskelulle. Kysymys on siis myös sivi-

tyksen suunnasta: ammatillisen- ja yleissivistävän koulutuksen yhteisestä tuesta nuorten monipuolisten valmiuksien kehittämiseksi.

Toisen asteen koulutuksen kehittämisessä on myös hyvinvointiteknologinen näkökohta. Hyvinvointiteknologia on niin sosiaalisten kuin teknistenkin innovaatioiden synnyttämistä. Toisen asteen koulutuksen kehittämisessä monet työkäytänteet ovat avainasemassa, kuten esimerkiksi

- opetussuunnitelmat ja niiden kehittämiskäytänteet,
- koulujen työjärjestykset, niiden yhteensovittaminen ja niihin liittyvä sosiaalinen logistiikka,
- informaation kulkuun, ajantasaisuuteen ja hallinnointiin liittyvät kysymykset,
- ulkoisen ja sisäisen tiedotuksen sovittaminen yhteen koulutuspolitiikan tavoitteiden kanssa.

Keväällä 2005 julkaistussa peruspalveluohjelmassa¹ vuosille 2006–2008 todetaan koulutuksesta seuraavaa:

“Opetus- ja kulttuuritoimessa keskeiseksi ongelmaksi on koettu palveluiden saatavuudessa olevat alueelliset erot. Tämä ilmenee sekä maantieteellisenä etäisyytenä palveluiden ja niiden käyttäjien välillä että tarjottujen palveluiden sisällön erilaisuutena. ...

Opinto-ohjauksen saatavuudessa sekä oppilaiden tiedoissa työelämästä ja ammateista on niin ikään suuria eroja. Ammatillisen peruskoulutuksen ongelmat liittyvät toisaalta koulutustarjonnan ja työelämän tarpeiden sekä toisaalta koulutustarjonnan ja opiskelijoiden koulutuskyvyn yhteensovittamiseen. Työvoiman saatavuus ei kaikilla aloilla, kuten teollisuuden, siivouksen ja kunnossapidon tehtävissä, tule turvaksi. Toisaalta ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden työllistymisaste on liian pieni. Ammatillisessa koulutuksen myös keskeyttää liian moni opiskelija. Ammatillinen koulutus on hajautunut liian usealle koulutuksen järjestäjälle. Myöskään ala- ja tutkintokohtaista koulutustarjontaa ei kyetä tarpeeksi joustavasti sopeuttamaan elinkeinorakenteen ja väestökehityksen muutoksiin. Koulutuspaikkojen alueellinen jakautuminen ei riittävästi vastaa kysyntää.” (ss. 26–27).

---

¹ Peruspalveluohjelmaa valmisteleavan ministerityöryhmän muistio 14.3.2005

Tältä pohjalta on käynnistynyt palvelualueiden ja -rakenteiden jäsentäminen. Palvelurakennehankkeessa arvioidaan kuntien lakisääteiset palvelut ja niiden tuottamisen lähtökohdat.

Hankkeen taustalla on huoli palvelukustannusten jakautumisesta eri palvelusektoreiden välillä (katso taulukko 1).

Taulukko 1. Väestötekijöiden vaikutus peruspalvelujen kysyntään, indeksi vuonna 2005=100. Lähde: Sisäasiainministeriö, Kunta- ja palvelurakennemuutos, Muistio 9. 5. 2005/STM

Menoerä	2003 (milj. euroa)	2005 %	2010 %	2020 %	Muutos 2006– 2010, % vuodessa	Muutos 2011– 2020, % vuodessa
KOULUTUSPALVELUT	5368	100	97	95	-0,5	-0,3
- esiopetus	65	100	99	102	-0,1	0,3
- peruskoulu	3134	100	93	92	-1,4	-0,2
- lukio	528	100	104	92	0,8	-1,2
- ammatillinen koulutus	1136	100	102	92	0,3	-0,9
- ammattikorkeakoulu	505	100	102	92	0,3	-0,9
TERVEYSPALVELUT	5914	100	104	117	1,0	1,0
- erikoissairaanhoido	3853	100	104	109	0,6	0,6
- terveyskeskukset	2061	100	105	130	1,7	1,7
SOSIAALIPALVELUT	4051	100	111	135	2,1	1,9
- lasten päivähoito	1928	100	99	101	-0,2	0,2
- vanhainkodit	723	100	116	149	2,9	2,6
- kotipalvelut	541	100	113	139	2,5	2,1
- palveluasuminen	859	100	109	128	1,7	1,6

Palvelutuotannossa on siis voimakkaita paineita siirtää resursseja pienenevien nuorten ikäluokkien koulutuksesta suurenevien vanhus ikäluokkien sosiaali- ja terveyspalveluihin. Toisen asteen koulutuksen kannalta kysymys on olennaisesta haasteesta: pitäisi saada aikaiseksi parempaa koulutusta pienemmällä rahalla.

Toisen asteen koulutuksen yhteistyö

Toisen asteen koulutuksen alueellinen yhteistyö ei ole uusi ajatus, ei Suomessa eikä Euroopassakaan. Kehittämistyötä on tehty lähes kaikissa Euroopan maissa ja monissa EU:n hankkeissa koko 1990-luvun ajan. Peruslähestymistapoja on ollut neljä:

Opetussuunnitelmien kehittämisessä	Akateeminen/ Erikseen	ammattillinen Yhdessä
modularisointi keskeistä	Kytkenät Linkages	Yhdentäminen Unification
sisällön kehittämisen keskeistä	Vahvistaminen Enhancement	Rikastaminen Enrichment

Ruotsi lähti jo 1970-luvulla kohti toisen asteen koulutuksen yhdentämistä muodostamalla hallinnollisesti yhtenäisen lukiokoulun. Skotlannissa puolestaan opetuksen modularisointi johti alussa akateemisten ja ammatillisten opintomodulien ulkoiseen kytkentään, vaikka sittemmin sisällöllistä kehittämistyötä on voimistettu. Saksan kehityslinja on ollut ammatillisen koulutuksen aseman vahvistaminen, jotta sen arvostus nousisi lukion rinnalle. Suomessa ovat kilpailleet eri mallit, mutta nuorisosaasteen koulutuskokeiluissa omaksuttiin keskinäisen rikastamisen periaate: toisen asteen koulutukseen tarvitaan kehittämismalli, jossa akateeminen ja ammatillinen perinne voisivat tukea ja rikastaa toinen toistaan. Toiminnallisena lähtöhtana oli “valinnaisuus on hyvä renki mutta huono isäntä”, ts. valinnaisuus avaa ovet yhteistyöhön, mutta ei vielä ratkaise toisen asteen koulutuksen kehittämisen sisällöllisiä haasteita.

Suomessa nuorisosaasteen koulutuskokeiluissa käytännön yhteistyömallien kehittämiseen vaikutti kaksi keskeistä tekijää. Ensiksikin, olivatko yhteistyössä olevat koulut fyysisesti lähellä vai kaukana toisistaan ja, toiseksi, kuinka yhteinen hallinto järjestettiin: pyrittiinkö yhtenäiseen alueelliseen organisaatioon vai verkostopohjaiseen yhteistyöhön. Nelikenttänä mallit asettuvat seuraavasti:

Hallinnointi	Yhteistyökoulut lähellä	Yhteistyökoulut kaukana
yhtenäinen	yhtenäiskoulu-malli	aluehallinto-malli
yhteistyö	lukio ammatti-opistossa	verkostokoulu-malli

Nuorisoasteen koulutuskokeilujen tärkeimmät mallit olivat verkostokoulu- ja lukio ammattiopistossa -mallit. Lukio ammattiopistossa -mallilla tarkoitetaan tässä yhteydessä ammatillisen kuntayhtymän sisään rakennettua virtuaalilukiota tai yhteistyösopimusta aikuislukion kanssa siten, että opiskelijat voivat suorittaa kahta tutkintoa yhtäaikaan. Aluehallintomalli ei ollut vielä kokeiluissa mukana.

Kun arvioidaan pohjoisen Keski-Suomen tämän hetkistä toisen asteen koulutuksen yhteistyötilannetta, niin voidaan todeta, että kouluyksiköt ovat verrattain etäällä toisistaan. Lukioden osalta tilanne on monin osin vaikea sekä taloudellisesti että opiskelijamäärien laskun vuoksi.

Viimeaikaisia kansallisia koulutuspolitiikan linjauksia toisen asteen koulutuksen kehittämissuunnasta

Opetusministeriön vuosien 2003–2008 koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelmassa on useita kohtia, joissa linjataan toisen asteen koulutuksen tulevaa kehitystä. Pää tavoitteena on alueellinen yhteistyö, joka ilmenee erityisesti toisen asteen koulutuksen kehittämistavoitteissa. Oman toimenpidekokonaisuuden muodostaa pyrkimys antaa nuorille koulutustakuu peruskoulun jälkeen. (ks. sivut 12–14.)

I Yleisiä tavoitteita

- Tavoitteena on sivistisyhteiskunta, jossa jokainen voi kasvaa ihmisenä omien mahdollisuuksiensa mukaisesti, jokainen voi kansalaisena antaa oman panoksensa yhteisöjen ja elinehtojensa kehittämiseen ja jokainen voi uudistaa ammatillista osaamistaan työn muutosten mukaan koko työuran ajan. (s. 13)
- Toisen asteen koulutuksen kehittämisen lähtökohtana ovat väestön, työelämän ja alueiden tarpeet sekä tavoite koko ikäluokan kouluttamisesta toisella asteella. Tavoitteena on edistää sekä yleis- että ammattisivistystä ja antaa opiskelijoille persoonallisuuden monipuolisen kehittämisen, jatko-opintojen, ammattitaidon saavuttamisen sekä ammatin harjoittamisen edellyttämät tiedot ja taidot. (s. 36)
- Tavoitteena on laadukkaiden ja mahdollisimman monipuolisten koulutuspalvelujen tarjoaminen maan kaikissa osissa. Toisen asteen koulutuksen järjestäjien välisen yhteistyön avulla parannetaan koulutuksen laatua ja saavutettavuutta sekä lisätään opiskelijoiden yksilöllisiä valinnanmahdollisuuksia. (s. 36)
- Koulujärjestelmän toiminnallisten rakenteiden kehittämisessä erityisenä tavoitteena ovat eri sektoreiden ja koulumuotojen yhteistoiminnan vahvistaminen ja joustavuuden, tulokellisuuden ja tehokkuuden parantaminen. (s. 13)
- Ammatillisten ja lukio-opintojen samanaikaista suorittamista laajennetaan ja tuetaan näitä opintoja järjestävien oppilaitosten yhteistyötä tiivistämällä ja rahoitusta kehittämällä. (s. 14)
- Kaikille koulutusasteille luodaan perusteet sille, miten muualla opittu tunnustetaan. Opitun tunnustamiseen kiinnitetään huomiota opetushenkilöstön ja oppilaitosten johdon koulutuksessa. (s. 14)
- Tuetaan alueellista kehittämistyötä ja koulutuksen saavutettavuutta uusien yhteistoimintaan perustuvien koulutusjärjestelyin ja tuottamalla kuntien ja koulujen erilaiset lähtökohdat huomioonottavia verkko-opetuspalveluita. (s. 15)
- Rakennetaan yhteyksiä peruskoulujen ja ammatillisten oppilaitosten välille peruskoulun päättävien ja ammatilliseen koulutukseen hakeutuvien nuorten ongelmien tunnistamiseksi ja ratkaisemiseksi. (s. 18)
- Koko peruskoulun ja lukion päättävälle nuorisoiäluokalle tarjotaan mahdollisuus ammatillisesti tai tieteellisesti suuntautuneen koulutuksen suorittamiseen ammatillisessa peruskoulutuksessa, ammattikorkeakouluissa tai yliopistoissa.
- Tavoitteeksi asetetaan, että vuoteen 2008 mennessä 25 % ammattikorkeakoulujen ja 2–3 % yliopistojen uusista opiskelijoista on toisen asteen ammatillisen koulutuksen peruskoulupohjalta suorittaneita.
- Ammatillisessa koulutuksessa ja lukiokoulutuksessa aloittavien sukupuolirakenteen taustoitamiseen kiinnitetään erityistä huomiota. (s. 19)

II Koulutustakuu

Peruskoulun päättävälle nuorille muodostetaan koulutustakuu seuraavin toimenpitein:

- Yksilön elämänuran ja -laadun sekä yhteiskunnan ja työelämän toimintakyvyn turvaamiseksi ja syrjäytymisen ehkäisemiseksi tavoitteeksi asetetaan peruskoulun jälkeisten jatko-opintojen turvaaminen koko ikäluokalle. Tavoitteena on, että vuonna 2008 vähintään 96 % peruskoulun päättävistä aloittaa samana vuonna lukiossa, ammatillisessa koulutuksessa tai perusopetuksen lisäopetuksessa.
- Nuorten urasuunnittelun ja opiskeluvaihtojen tukemiseksi käynnistetään oppilaanohjauksen kehittämishanke, jossa on erityisenä painoalueena perusopetuksen ylempien vuosiluokkien oppilaanohjaus. Tavoitteena on kehittää ohjauspalveluja perusopetuksen, lukiokoulutuksen, ammatillisen koulutuksen, työelämän, julkisen työvoimapalvelun ja nuorisotoimen välistä yhteistyötä kehittämällä sekä henkilöstön koulutuksella.
- Valmistellaan ratkaisut, joilla turvataan oppilaanohjauksen riittävyys ja korkea laatutaso perusopetuksen ylempillä vuosiluokilla.
- Perusopetuksen yhteydessä annettavaa lisäopetusta ja sen rahoitusta kehitetään siten, että sitä voidaan järjestää myös ammatillisten oppilaitosten yhteydessä ammatilliseen koulutukseen orientoivana ja keskeyttämistä ennalta ehkäisevänä koulutusmuotona.
- Ammatillisen peruskoulutuksen ja lukion opiskelijavaihtoja kehitetään siten, että samana vuonna peruskoulun päättäneiden pääsy koulutukseen turvataan. Lisäksi ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijavaihtolinnassa turvataan vailla ammatillista koulutusta olevien pääsy koulutukseen.
- Perusopetuksen jälkeistä jatko-opiskelupaikkaa vaille jäävien seurantaa sekä henkilökohtaista ohjausta ja neuvontaa kehitetään yhteistyössä työvoimaviranomaisten kanssa.
- Laaditaan selvitys nuorten hakeutumisesta ja valikoitumisesta ammatilliseen koulutukseen sekä opintomenestyksestä ja keskeyttämisestä. Käynnistetään selvityksen perusteella tarvittavat toimenpiteet.
- Koulutuksen loppuun saattamista ja tutkintojen suorittamista edistetään kehittämällä opiskelijoiden ohjausta, opiskelumuotoja, opintotukea sekä kehittämällä koulutuksen rahoitusta tuloksellisuuteen ja kannustavuuteen perustuvana.
- Toisen asteen koulutukseen hakeutumiselle, aloittamiselle sekä tutkintojen suorittamiselle ja koulutuksen tuloksellisuudelle asetetaan tavoitteet, joita seurataan vuosittain.

III Toisen asteen kehittäminen

- Toisen asteen koulutuksen järjestäjien yhteistyön tavoitteena on joko laajentaa tai syventää ammatillista osaamista taikka vahvistaa jatko-opintovalmiuksia. Ammatillisten opintojen täydentäminen lukio-opinnoilla tai ylioppilastutkinnon suorittaminen tarjoavat mahdollisuuden parantaa jatko-opintovalmiuksia sekä vahvistaa työelämässä tarvittavaa osaamista.
- Lisätään lukioiden ja toisen asteen ammatillisten oppilaitosten yhteistyötä erityisesti yhteisen opintotarjonnan, yhteisten opinto-ohjelmien sekä oppilaitosten alueellisen koulutustarjonnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.
- Edistetään lukio-opintojen ja ylioppilastutkinnon suorittamista ammatillisen perustutkinnon ohella. Tavoitteena on laajentaa ylioppilastutkinnon suorittajien määrä 10 %:iin ammatillisen perustutkinnon suorittavista. (s. 36–37)
- Laaditaan periaatteet, joiden mukaisesti ammatillisia perustutkintoja, ammattitutkintoja ja erikoisammattitutkintoja kehitetään ja asema koulutusjärjestelmässä selkiytetään.
- Ammatillisen koulutuksen tutkintorakenteen toimivuutta arvioidaan. Huomiota kiinnitetään ammatilliseen osaamiseen ja tutkintojen työelämävastaavuuteen, yrittäjyysvalmiuksiin, jatko-opintovalmiuksiin, joustavuuteen ja yksilöllisyyden toteutumiseen, tutkintojen vetovoimaan sekä ylioppilaiden koulutukseen.
- Tutkintoja kehitetään tavoitteena entistä joustavammat koulutusväylät. Edistetään tutkinnon osien suorittamismahdollisuuksia siten, että koulutuksen ja työelämän suunnitelmallinen ja joustava vuorottelu parane.
- Ammatillisen peruskoulutuksen antamia jatko-opintovalmiuksia parannetaan. (s. 39)
- Ammatillisen peruskoulutuksen näyttöjärjestelmä vakiinnutetaan kaikilla aloilla. Opiskelijoiden tarvitsemia ohjaus- ja tukitoimia kehitetään. Näyttöjärjestelmän vakiinnuttamisen yhteydessä kehitetään näyttöperusteinen ammatillisen koulutuksen kansallinen oppimistulosten arviointijärjestelmä. (s. 39)
- Osallistutaan aktiivisesti Euroopan unionin hankkeeseen eurooppalaisen yhteistyön edistämiseksi ammatillisen koulutuksen alueella. Hankkeen tavoitteena on parantaa ammatillisen koulutuksen laatua ja vetovoimaisuutta sekä edistää ammatillisessa koulutuksessa olevien ja ammatillisen tutkinnon suorittaneiden ammatillista ja kansainvälistä liikkuvuutta. Hanketta hyödynnetään kansallisella tasolla ammatillisen koulutuksen sekä sen kansainvälistymisen kehittämiseksi. (s. 41)
- Ammatillisen koulutuksen järjestäjästä muodostetaan riittävän suuria ja monipuolisia tai muutoin vahvoja koulutuksen järjestäjiä, joilla on edellytykset kehittää työelämää ja vastata sen osaamistarpeisiin. Tavoitteena on eri keinoin edistää etenkin seudulliselta pohjalta koottujen yhtenäisten koulutusorganisaatioiden, seudullisten tai maakunnallisten ammattiopistojen muodostumista molempien kieliryhmien tarpeet huomioon ottaen.

Opetusministeriön kaavailuissa on siis päällimmäisenä alueellisen yhteistyön vahvistaminen ja opiskelijoiden omakohtaisen opinto-ohjelman rakentamismahdollisuuksien laajentaminen. Suunnitelma korostaa toisen asteen koulutuksen kehittämistä alueelliselta pohjalta, nähden kuitenkin sekä ammatillisen että yleissivistävän koulutuksen omat erityiset piirteet.

Opetushallitus on omassa työssään käynnistänyt vastaavan suuntaisen hankkeen²: “Opetustoimen seutuyhteistyön toiminnan ja arvioinnin kehittämishanke – käytännön työvälineitä seutuyhteistyön lisäämiseen”.

Opetustoimen seutuhanke koskee perusopetusta, toisen asteen koulutusta ja aikuiskoulutusta. Tavoitteena on kehittää seudullisen yhteistyön mahdollisuuksia ja parantaa yli kuntarajojen tapahtuvaa opetuksen ja yhteistyön järjestämistä. Hankkeessa kehitetään toimintamalleja yhteistyön järjestämiseksi tavoitteena uuden toimintakulttuurin tukeminen. Lisäksi tavoitteena on vahvistaa pienten kuntien voimavarojen käyttöä opetuksen järjestämisessä. Keskeisiä aiheita ovat yhteistyön erilaiset järjestämistavat ja toimintamallit, yhteistyön johtaminen ja koordinointi sekä henkilöstön osaamisen kehittäminen.

Hankkeen alueellisen yhteistyön eri osa-alueita ovat

- opetussuunnitelmatyö,
- yhteinen opetustarjonta,
- opinto-ohjaus,
- opiskelijahuolto,
- opiskelijoiden osallistumismahdollisuudet.

Hanke sisältää yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa tuotettavan seudullisen yhteistyön toimintamallin, valmiudet sen itsearviointiin sekä koulutusohjelman seutu- ja alueverkostoissa toimiville henkilöille.

Piloteissa selvitetään ja kokeillaan seutukunnallisia ratkaisuja opetuksen järjestämisessä. Piloteissa ovat mukana Jyväskylän seutu, Mikkelin seutu, Turun seutu, Seinäjoen seutu, Saarijärven-Viitasaaren seutu ja Västra Nyland. Tavoitteena on, että piloteissa kehitetään ja arvioidaan seuraavia opetuksen järjestämistä ja kehittämistä koskevia aihekokonaisuuksia:

---

² Seuraava perustuu hankkeen verkkosivustoihin 22.06.2005 ([www.oph.fi/kehittamishankkeet/ opetustoimen seutuyhteistyö](http://www.oph.fi/kehittamishankkeet/opetustoimen_seutuyhteistyö))

1. Opetuksen järjestäjien seutukunnallisen yhteistyön organisointi ja strategia työ.
2. Toisen asteen koulutuksen yhteiset järjestämismallit ja yhteinen opetustarjonta.
3. Seutulukio-opetuksen järjestäminen toimintamallina.
4. Perusopetuksen seudullinen opetussuunnitelma.
5. Seutukunnallisen yhteistyön vahvuudet ja kehittämistarpeet (mm. opetustoimen henkilöstö).
6. Yhteistyön arviointi: malli ja tulevaisuuden haasteet.

Hanke toteutetaan viidessä työvaiheessa ja niiden ajoitus on seuraava:

1. **Yhteenvedo seutuyhteistyön kokemuksista** (elokuu 2004 – toukokuu 2005)
2. **Seutukunnallisten pilottien valinta ja yhteistyön aloittaminen** (helmikuu 2005 – huhtikuu 2005)
3. **Seutukunnallisten työvälineiden kehittäminen ja yhteistyön kuvaukset** (maaliskuu 2005 – toukokuu 2006)
4. **Alue- ja seutukehittäjien koulutus**
5. **Tulosten julkistaminen** (toukokuu – kesäkuu 2006).

Sekä hankkeen tehtävä ja että organisointi viittaa siihen, että Opetushallitus näkee seudullisen yhteistyön koulutuksen kehittämisen seuraavana keskeisenä kehittämissuuntana.

Toisen asteen koulutuksen kehittämiseen läheisesti liittyviä hankkeita ja kannanottoja Keski-Suomessa

Taitava Keski-Suomi -hanke kehittää ammatillista nuoriso- ja aikuiskoulutusta Keski-Suomessa. Kehittämistyötä tehdään seuraavilla kymmenellä toimialalla:

- Auto ja kuljetus
- Graafinen
- Kauppa ja hallinto
- Kone ja metalli
- Luonnonvara
- Matkailu, ravitsemis ja talous
- Puu-, paperi- ja kemianteollisuus
- Rakennus ja talotekniikka
- Sosiaali ja terveys
- Sähkö

Taitavaa Keski-Suomea rakennetaan yhdessä Jyväskylän, Jämsän ja Äänekosken ammatillisen koulutuksen kuntayhtymien kanssa. Tavoitteena on kouluttaa monitaitoisia ammattilaisia ja huolehtia siitä, että kaikille toimialoille valmistuu riittävästi osaajia. Tavoitteena on:

1. Työssäoppimisen kehittäminen
2. Yritysten henkilöstön kehittäminen näyttötutkintojen avulla
3. Oppimispaikkojen kehittäminen.

Hankkeessa selvitetään eri toimialoilla ammatillisen koulutuksen aloituspaikkoja, suoritettuja tutkintoja ja eri tutkintojen kiinnostavuutta hakujen perusteella Keski-Suomessa. Tietojen perusteella koulutusta voidaan suunnitella vastaamaan entistä paremmin yksilön ja elinkeinoelämän tarpeita. Lisäksi selvitetään mahdollisuudet resurssiyhdistyöhön ja luodaan malleja, miten Keski-Suomen yrityksissä ja eri oppilaitoksissa olevia koneita, laitteita ja osamista voidaan käyttää paremmin opetuksessa.

Palvelupiste-ajatuksen tarkoituksena on selvittää, miten eri toimialoilla asiakkaita voidaan palvella entistä paremmin. Yrittäjyyskoulu on maakunnallinen kaikille toimialoille yhteinen projekti, jonka avulla varmistetaan syksystä 2003 alkaen jokaiselle ammatillisessa koulutuksessa opiskelevalle hyvä perusymmärrys yrittäjyydestä ja yrittäjämäisestä tavasta toimia omassa ammatissaan.

Taitava Keski-Suomi on laajin ammatillisen koulutuksen kehittämishanke Keski-Suomessa. Toiminnan rahoitus on kahden vuoden aikana 2,46 miljoonaa euroa ja rahoituksesta vastaa lähes kokonaan Euroopan sosiaalirahasto

(ESR). Rahoituksen kanavina ovat Keski-Suomen liitto, Länsi-Suomen lääninhallitus ja Keski-Suomen TE-keskus. Lisäksi Jyväskylän, Jämsän ja Äänekosken ammatillisen koulutuksen kuntayhtymät rahoittavat hanketta.

Taitava Keski-Suomi -hankkeen kantava ajatus on luoda yhteinen laatu kuva ammatilliselle koulutukselle koko Keski-Suomen alueelle. Tässä työssä keskeisenä välineenä on työstää ajatusta *oppimispaikasta*. Se voidaan organisoida erilaisiin ympäristöihin tilanteen ja tarpeiden mukaan.

Opinpolku-hanke

Opinpolku-projektin keskeisenä tehtävänä on löytää ratkaisuja pienten toisen asteen oppilaitosten koulutustarjonnan monipuolistamiseen verkostoyhteistyötä kehittäen. Projektin tavoitteena on

- luoda keskisuomalaisten pienten toisen asteen oppilaitosten verkosto, joka tarjoaa vaihtokelpoisia kursseja tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen,
- kehittää edelleen hyväksi osoittautuneita toimintatapoja ja käytänteitä,
- kehittää maakunnallinen toimintamalli, joka tuottaa, koordinoi ja markkinoi verkkokursseja sekä tarjoaa opintoneuvontaa koulutuksen eri kohderyhmille,
- luoda Internetiin toisen asteen koulutuksen kurssi- ja neuvontaportaali, joka on oppilaitosten yhteinen koulutuspalvelujen virtuaalinen “Front Office”.

Projekti toteutetaan Jämsän ja Pohjoisen Keski-Suomen seutukunnissa. Siihen osallistuvat Jämsän ja Pohjoisen Keski-Suomen koulutuskeskukset, alueen lukiot sekä muut toiselle asteelle rinnastettavat oppilaitokset. Projekti käynnistyi tammikuussa 2003 ja sen rahoittavat Euroopan sosiaalirahasto ja Länsi-Suomen lääni sekä osallistuvat organisaatiot. Projektin aikana ja päättyessä tulokset kuvataan siten, että niitä voidaan levittää kokeiltuina käytänteinä edelleen sekä kansallisesti että EU-alueen sisällä.

Projektin ajatuksena on kehittää Keski-Suomea opinpaikkana. Tätä varten projekti kehittää toisen asteen koulutusta varten koulutuksen kysynnän

ja tarjonnan koordinoitiin, markkinointiin, neuvontaan ja ohjaukseen keskittyntä “FrontOffice”-mallia. Keskeistä mallissa on aikuiskoulutuksen ja nuorten koulutuksen yhtäaikainen hahmottaminen sekä työvoimahallinnon, yritysten ja yleissivistävän aikuiskoulutuksen näkeminen asiakkaina. Projektissa on tarkasteltu myös ammatillisen koulutuksen ja lukioiden opetussuunnitelmien kohdantoa ja mahdollisuuksia täydentää toisiaan ja määrittää korvattavuuden lähtökohdat. Uutena työmuotona on tänä vuonna aloitettu Motto-hanke, jossa lukiolaisille tarjotaan mahdollisuus suorittaa ammatillinen perustutkinto verkkovälitteisesti.

Opinpolku-hankkeessa on hahmotettu myös mallia toisen asteen koulutuksen sisällölliselle kehittämiselle. Tällöin ajatuksena on muodostaa opintokokonaisuuksien tuotantotiimejä, joihin osallistuu useamman koulun opettajia. Aikaansaatu opintokokonaisuus on sitten kaikkien koulujen käytettävissä, vaikkakin jollekin koululle annetaan vastuu ko. opintokokonaisuuden ylläpidosta ja päivityksestä.

Opinpolku-hankkeessa rakennetaan verkkotyöskentelyä sekä pedagogisista että opetussuunnitelmallisista lähtökohdista. Hankkeessa kiinnitään huomiota myös opettajien ja oppilaiden koulutukseen verkkotyöskentelyssä tarvittavien pedagogisten ja opiskelutaitojen kehittämiseksi. Opinpolku-hanke täydentää oivallisella tavalla nuorisostaasteen koulutuskokeilujen myötä kehitettyä NUKOnet:ia, jossa keskeisenä lähtökohtana on opintojen hallinnon siirtäminen www-pohjaiseen ympäristöön Opetushallituksen määrittelemän rajapinnan toimiessa tiedonvälityksen normittajana.

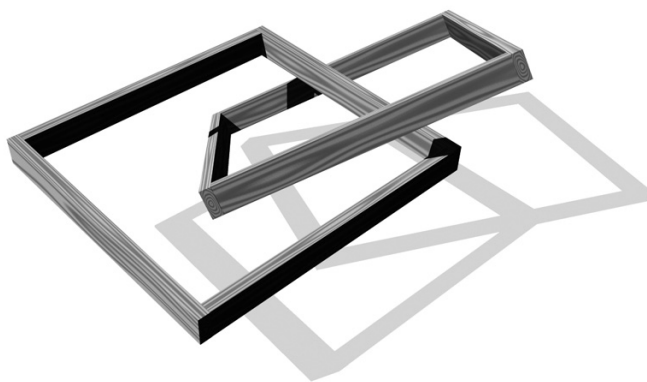
Kolmatta kehityssuuntaa edustaa OppiMappi-opiskeluympäristö, jossa opettaja ja opiskelijat voivat sekä vaihtaa että tuottaa yhdessä ja erikseen sekä tehtäviä että ratkaisuja. Oppimappi, Opinpolku ja NUKOnet edustavat toisen asteen koulutuksen kehittämiseen liittyvän sosiaalisen innovaation vaatimaa teknologisen perustan uudistamista.

Pienet lukiot -verkosto

Suomessa on alueellisesti kattava lukioverkosto. Lähes joka neljäs niistä on pieni, alle 120 opiskelijan lukio. Pieniä lukioita on siis runsas sata. Pienet lukiot ovat kehittäneet yhteistyötä, jonka tavoitteena on:

- Lisätä hajallaan ympäri maata sijaitsevien pienten lukioiden yhteenkuuluvuuden tunnetta ja kehittää niiden valtakunnallisesti yhteistä myönteistä identiteettiä.
- Kytkeä laadukas palvelu ja yksittäisistä oppilaista huolehtiminen pienen kouluyksikön julkisuuskuvaan.
- Nostaa pienten lukioiden palvelutasoa jatkuvan keskinäisen yhteydenpidon sekä yhteisen laatukoulutuksen kautta.
- Etsiä pienten lukioiden parhaat käytänteet ja levittää niitä piirin yhteiseen käyttöön.

Verkosto on pitänyt useita seminaareja lukioiden kehittämistä. Verkostolla on myös oma julkaisusarja. Keski-Suomesta mukana on kuusi lukiota ja verkoston yhteistyötä koordinoi Konneveden lukio.

Opiskelijavirrat pohjoisessa Keski-Suomessa

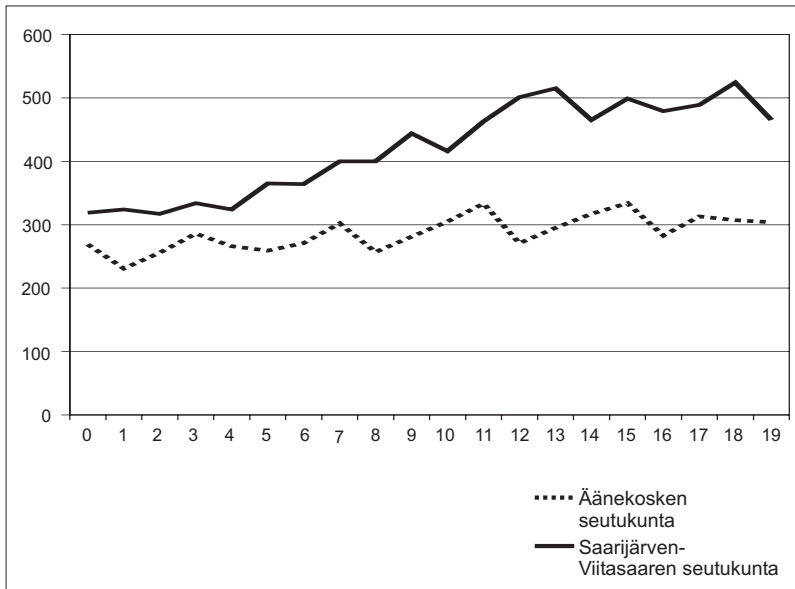
Tässä osassa on tavoitteena tarkastella opiskelijoiden siirtymistä seudun toisen asteen koulutukseen ja koulutuksesta jatko-koulutuksen tai työelämään. Tarkastelun perustana ovat Länsi-Suomen lääninhallituksen, Tilastokeskuksen, Opetushallituksen ja Keski-Suomen liiton tilastoaineistot. Ammatillisen koulutuksen ja lukiokoulutuksen saatavilla olevat tilastoaineistot eivät ole keskenään kaikin osin vertailukelpoisia. Lisäksi ammatillisella puolella nuorten peruskoulutus ja aikuisten tutkintoon johtava koulutus on tilastoaineistoissa liittynyt valitettavalla tavalla toisiinsa. Tämä aiheuttaa tulkintaongelmia.

Kolmoiskierre: Nuoret hupenee, vanhuksat lisääntyy, väki vähenee

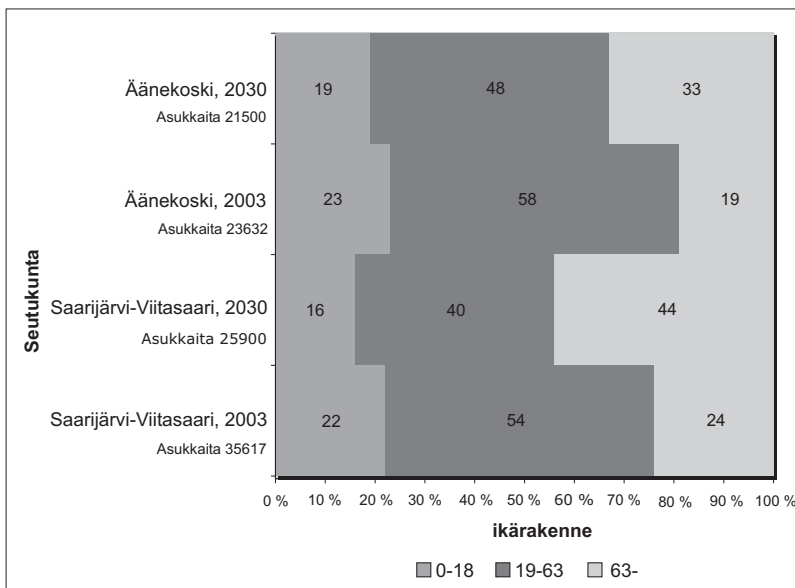
Pohjoisessa Keski-Suomessa on kehittymässä sama väestöpoliittinen ongelma kuin monilla alueilla Pohjois- ja Itä-Suomessa: nuoret vähenevät ja ikääntynyt väestö lisääntyy. Tämä koskee erityisesti Saarijärvi-Viitasaari seutua. Nuorten ikäluokat pienenevät muutaman vuoden kuluessa parilla sadalla. Äänekosken seudulla suunta on sama, mutta ei niin jyrkkä. Toisaalta – hieinan pitimmällä aikajaksolla – Saarijärvi-Viitasaari seudun yli 63-vuotiaiden osuus nousee 24 %:sta 44 %:iin, Äänekosken seudulla vastaavat luvut ovat 19 %:sta 33 %:een. Väestömäärätkin kaiken kaikkiaan putoaisivat tämän ennusteen mukaan useilla tuhansilla. Pohjoisen Keski-Suomen seutukunnat sijoittuvat kansallisissa vertailuissa selvästi hankalaan kolmoiskierteisiin alueisiin: nuoret vähenevät, ikääntyneet lisääntyvät ja koko väestömäärä vähenee.

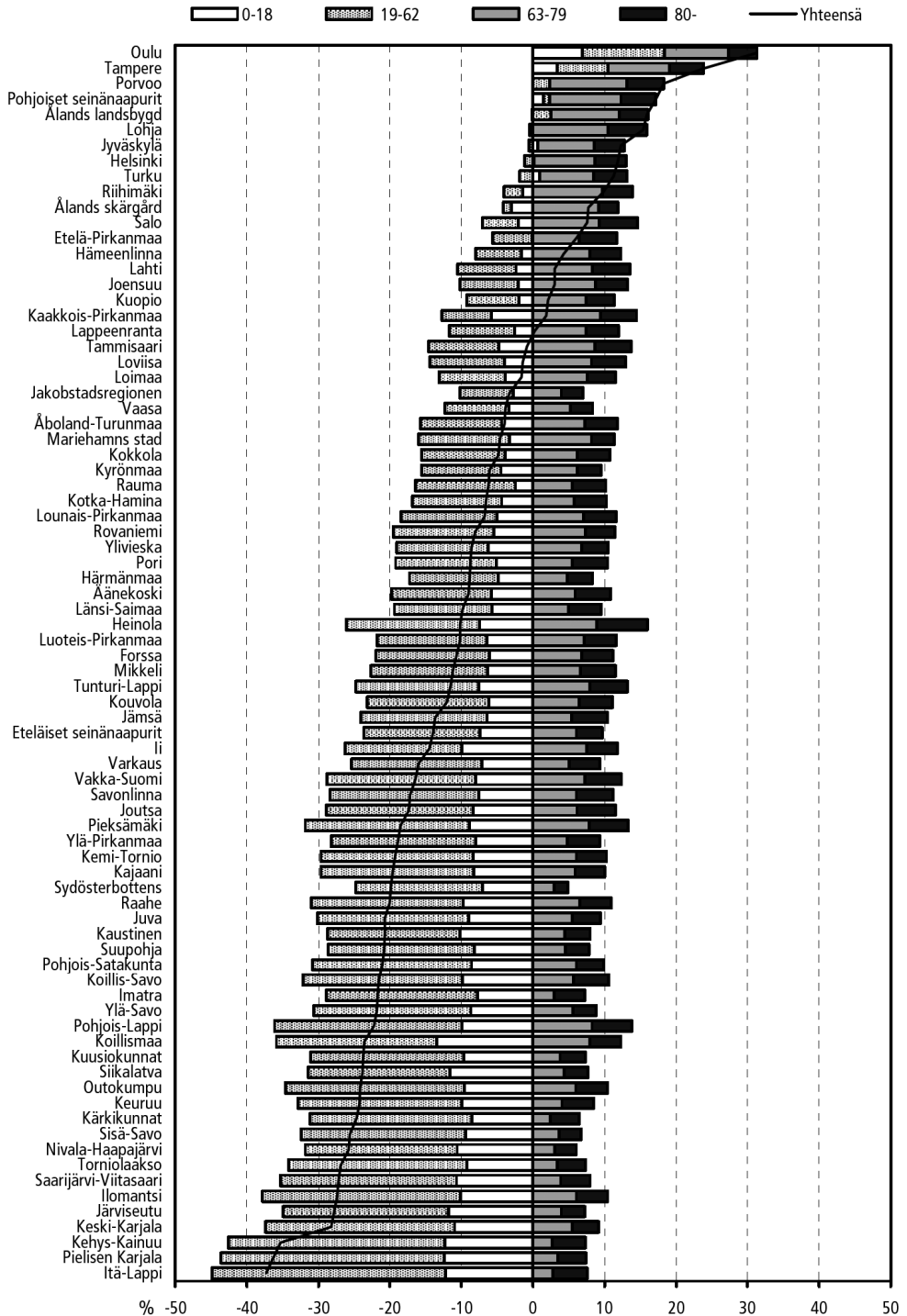
Nämä ovat tietysti ennusteita. Niin käy jos mitään uutta ja yllättävää ei tapahdu. Vuonna 2020 toisen asteen koulutuksen aloittavat ovat jo syntyneet (katso kuviot 1, 2 ja 3).

Kuvio 1. Pohjoisen Keski-Suomen ikäluokkien 0–19 v. suuruudet seutukunnittain 2003 (Tilastokeskus 2005)

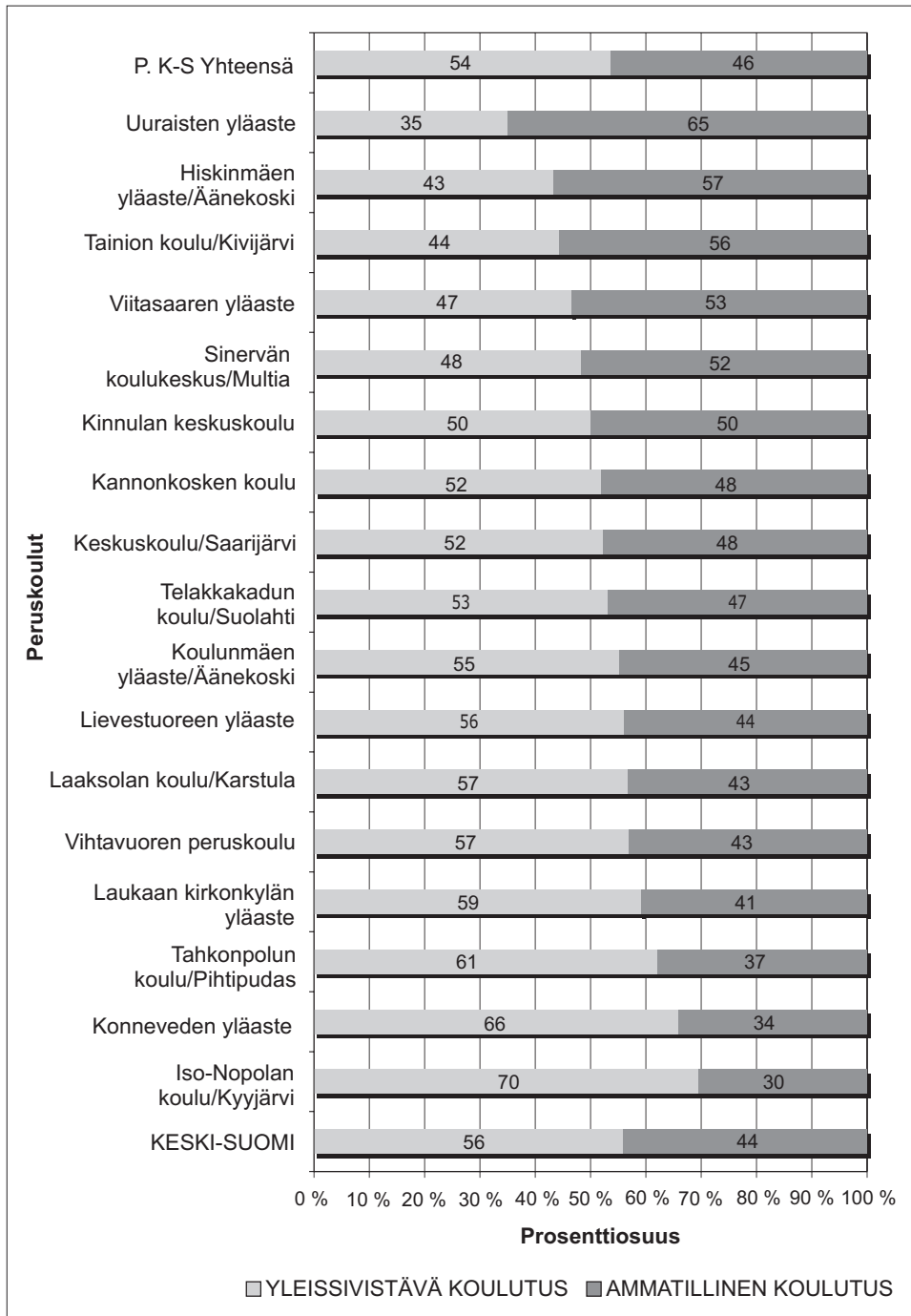

Kuvio 2. Saarijärvi-Viitasaaren ja Äänekosken seutukuntien väestön ikärakenteen ennakoitu muutos 2003–2030 (Tilastokeskus 2004)

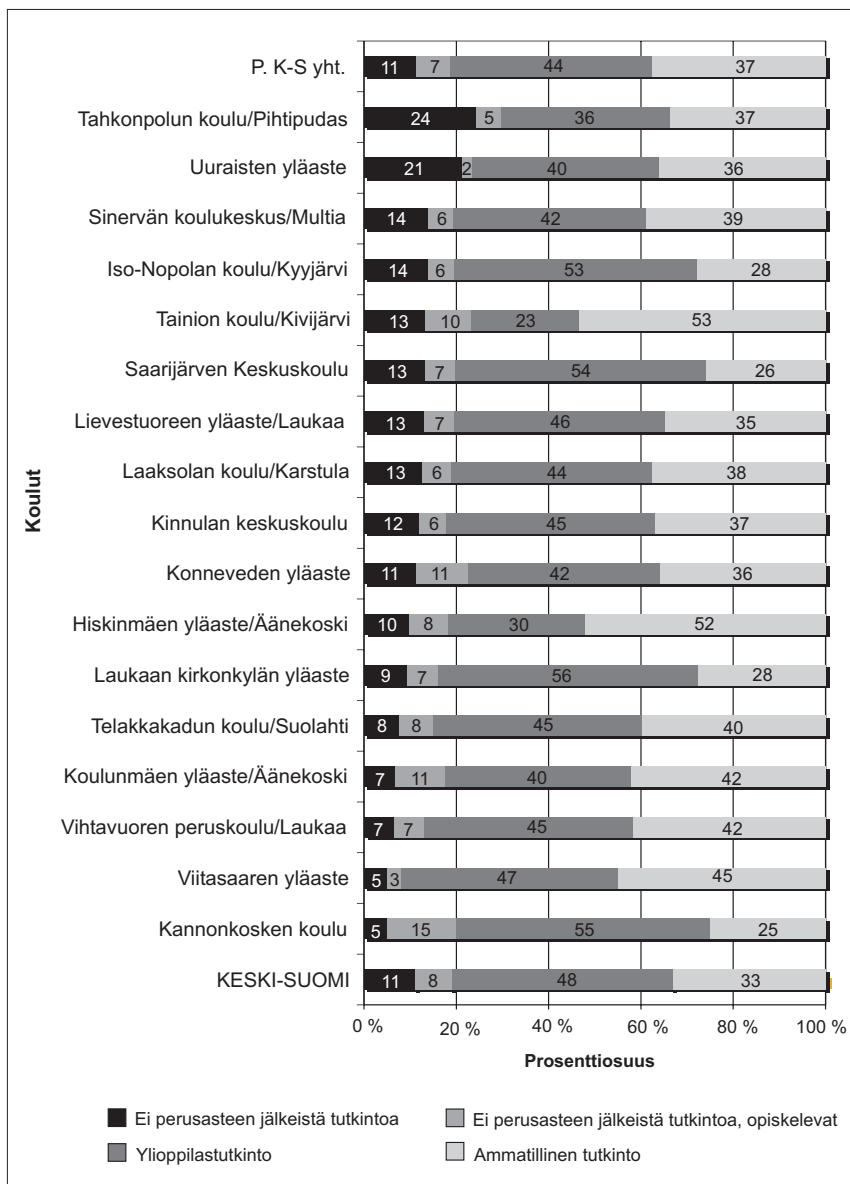
Kuvio 3. Alueellinen väestökehitys. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 2. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 30/2004 (Nivalainen & Volk 2004)

Kuvio 5. Pohjoisen Keski-Suomen peruskouluista 2000 valmistuneiden jatko-opinnot vuonna 2002 (Tilastokeskus 2005)

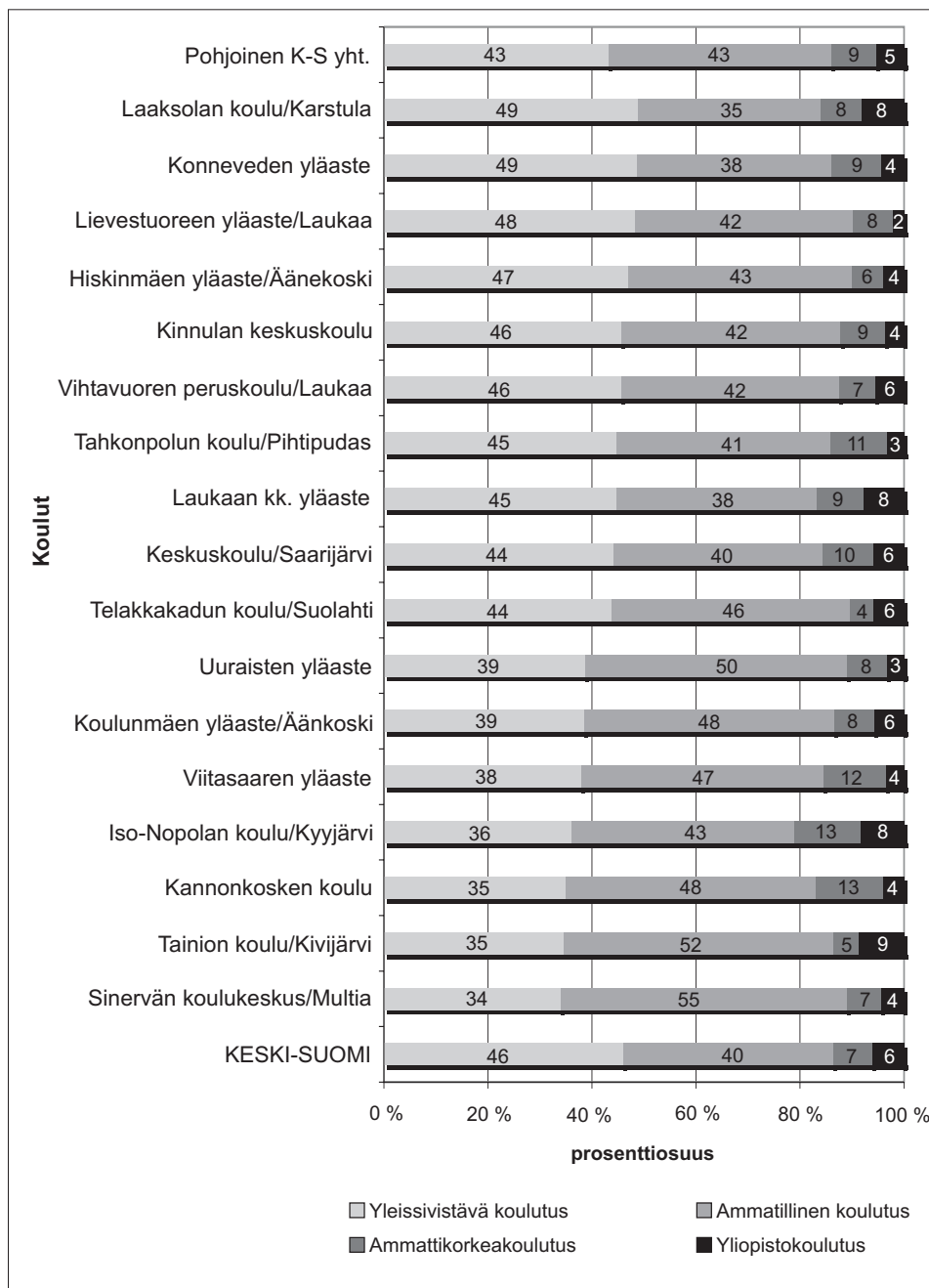
Vuonna 2000 peruskoulusta päässeiden jatko-opintojen jakautuminen lukioihin ja ammatilliseen koulutukseen vuoteen 2002 mennessä käy ilmi kuvio 5. Jako vaihtelee 70/30 ja 35/65 välillä. Vuosittain on vaihtelua, mutta näin suuria eroja ei voida selittää peruskoulun oppimistulosten eroilla. Tilanne näkyy myös jos katsomme eri peruskouluista valmistuneiden tutkintoja (katso kuvio 6).

Kuvio 6. Pohjoisen Keski-Suomen peruskouluista vuonna 1998 valmistuneiden tutkinnot vuonna 2002 (Tilastokeskus 2005)

Vuonna 1998 peruskoulusta valmistuneista oli vuonna 2002 vielä ilman toisen asteen tutkintoa keskimäärin pohjoisessa Keski-Suomessa noin 11 %, kouluittain vaihtelua oli 5 %–24 % välillä. Opiskelemassa oli vielä keskimäärin 7 %. Vastaavasti ylioppilastutkintojen ja ammatillisen tutkintojen osuudet vaihtelivat 23 %–55 % ja 25 %–53 %:n välillä. Jos asiaa tarkastellaan yli useamman vuoden, tässä tapauksessa yli vuosien 1998–2002, ja tarkastellaan suoritettuja tutkintoja vuoden 2002 loppuun mennessä, tasaantuvat erot tutkintojen jakautumisissa jossain määrin (kuvio 7): yleissivistävä tutkinto (lukio) on 34 %–49 %:lla ja ammatillinen tutkinto 35 %–55 %:lla tutkinnon suorittaneista. Korkea-asteen tutkintojakin on jo suoritettu (14 %).

Peruskoulun jälkeinen jako kolmeen – lukio, ammatillinen koulutus ja koulutuksen ulkopuolelle jäävät – näyttää siis olevan kiinni muustakin kuin peruskoulumenestyksestä. Onkin yllättävää, että peruskoulujen kansainvälisesti todetut suhteellisen pienet erot oppimisessa purkaantuvat näinkin selvästi heti peruskoulun jälkeen koulujen välisiksi eroiksi jatko-opinnoissa. Tilanne vaatisi laajempaa selvittelyä kuin mihin tässä yhteydessä on mahdollisuutta.

Kuvio 7. Pohjoisesta Keski-Suomesta vuosina 1998–2002 peruskoulusta päässeiden tutkinnot vuonna 2002 (Tilastokeskus 2005)

Siirtyminen toiselle asteelle

Pohjoisen Keski-Suomen lukioissa – mukaan lukien Laukaan ja Lievestuoreen lukiot – on viime vuosina ollut vajaat 700 aloituspaikkaa (ks. liite 1, taulukko 1). Täyttöaste vaihteli vuonna 2004 lukioittain/linjoittain 35 %–100 % välillä. Vuonna 2005 ensisijaisten hakijoiden määrät laskivat entisestään (liite 2, taulukko 2). Vastaavasti pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskusten runsasta 500 aloituspaikkaa haki keväällä 2005 ensisijaisesti noin 360 hakijaa (liite 2, taulukko 3).

Aloituspaikkoja on siis suhteessa ikäluokkaan ja ensisijaisiin hakijoihin runsaasti, eikä tilanne tule paranemaan. Olennaista olisi huolehtia kolmesta asiasta:

1. Pyrkä voimaperäisesti siihen, että kaikki peruskoulusta valmistuneet jatkavat opintoja toisen asteen koulutuksessa. Tämä vaatii oppilaitosten ohjaukselta huomattavaa panostusta.
2. Kehittää voimaperäisesti lukioiden ja ammatillisen koulutuksen yhteistyötä seutukunnallisesti, jotta voidaan monipuolistaa seutukunnan lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten koulutusta.
3. Kehittää yhteistyötä Jyväskylän seudun kanssa siten, että osia lukion ja ammatillisen koulutuksen tutkinnoista voidaan suorittaa tarvittaessa Jyväskylän seudulla, ja päinvastoin: olisiko kehitettävissä opintokokonaisuuksia, joihin saataisiin opiskelijoita Jyväskylän seudulta?

Mitä toisen asteen jälkeen?

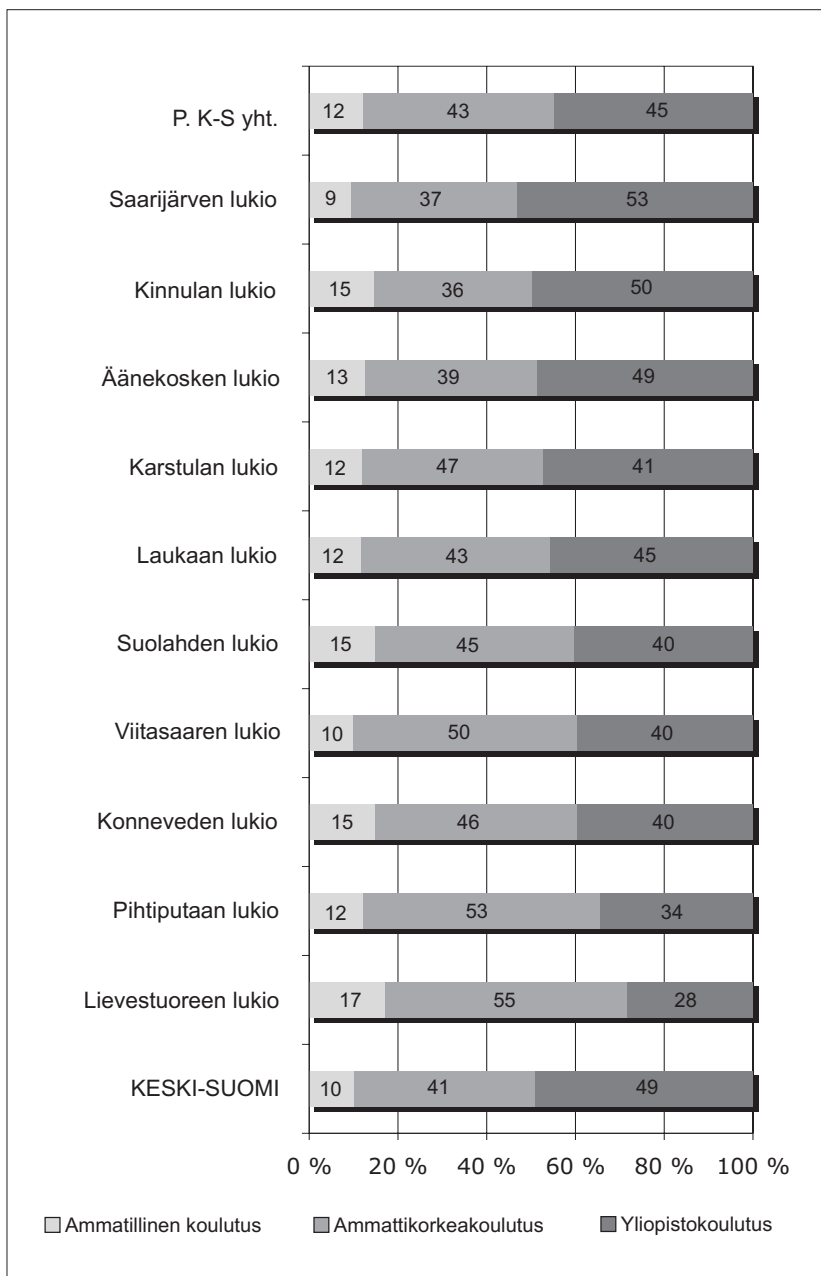
Pohjoisen Keski-Suomen lukioista vuosina 1993–2002 valmistuneiden jatkoopinnot vuonna 2002 jakaantuivat kuvion 8 mukaisesti.

Ammatilliseen koulutukseen on mennyt keskimäärin 12 %, ammattikorkeakouluun 43 % ja yliopistokoulutukseen 45 %. Lukioittaiset erot vaihtelevat vastaavasti: ammatilliseen koulutukseen 9 %–17 %, ammattikorkeakouluun 36 %–55 % ja yliopistokoulutukseen 28 %–53 %. Erot Keski-Suomen keskimääräiseen tilanteeseen eivät ole kovin suuria.

Vuosina 1993–2002 lukioista valmistuneiden asuinpaikat vuoden 2002 lopussa näkyvät kuviosta 9.

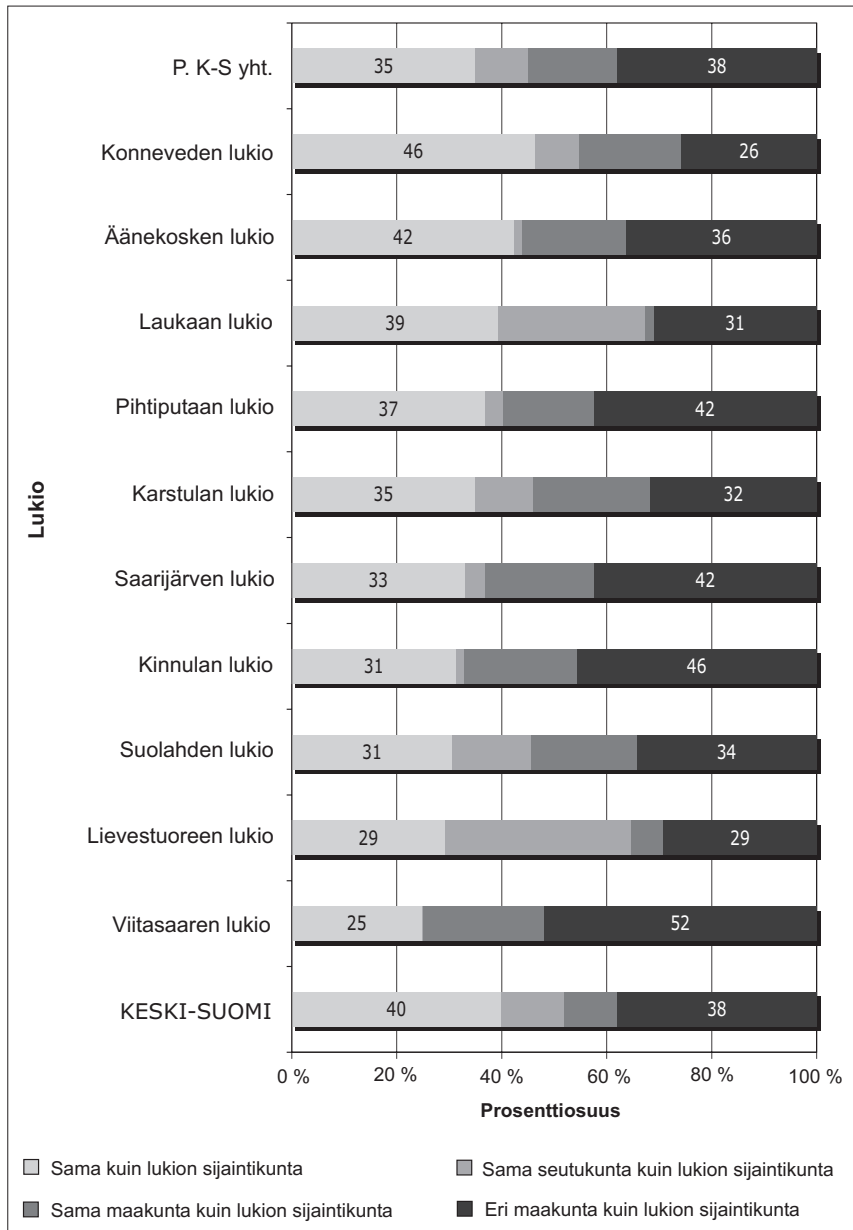
Sama kunta kuin lukion sijaintikunta oli vielä keskimäärin 35 % lukiolaisista, eri maakunta sen sijaan 38 %:lla. Lukioittain osuudet vaihtelivat vastaa-

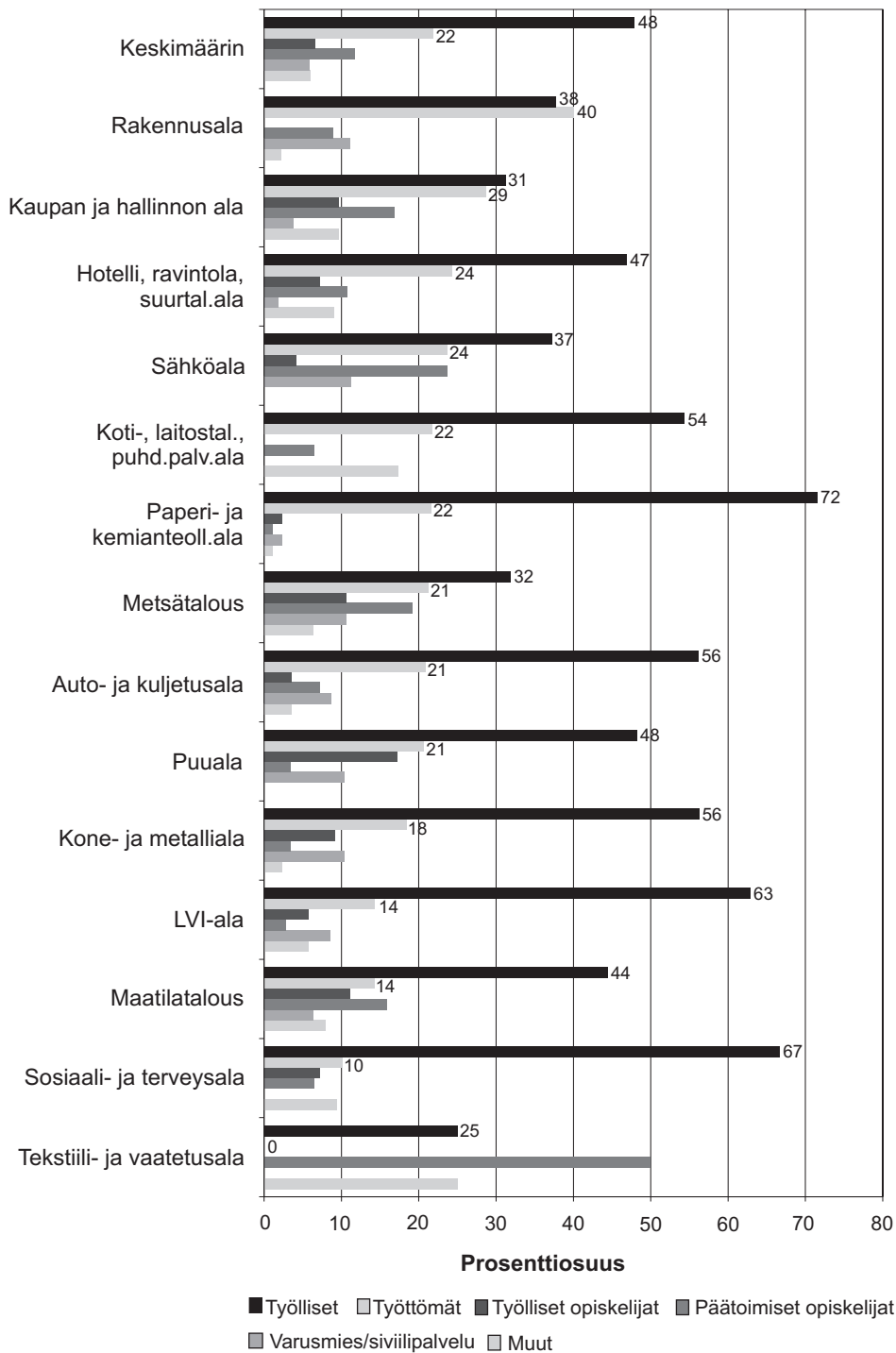
Kuvio 8. Pohjoisen Keski-Suomen lukioista vuosina 1993–2002 valmistuneiden jatko-opinnot vuoteen 2002 (Tilastokeskus 2005)

vasti 46 %–25 %:iin ja 26 %–52 %:iin. Siten lukioista valmistuneista noin yksi kolmannes jää ainakin joksikin aikaa kotikuntaan, vajaa yksi kolmannes Keski-Suomeen ja runsas yksi kolmannes siirtyy maakunnan ulkopuolelle.

Kuvio 9. Pohjoisen Keski-Suomen lukioista vuosina 1993–2002 valmistuneiden asuinpaikka vuonna 2002 (Tilastokeskus 2005)

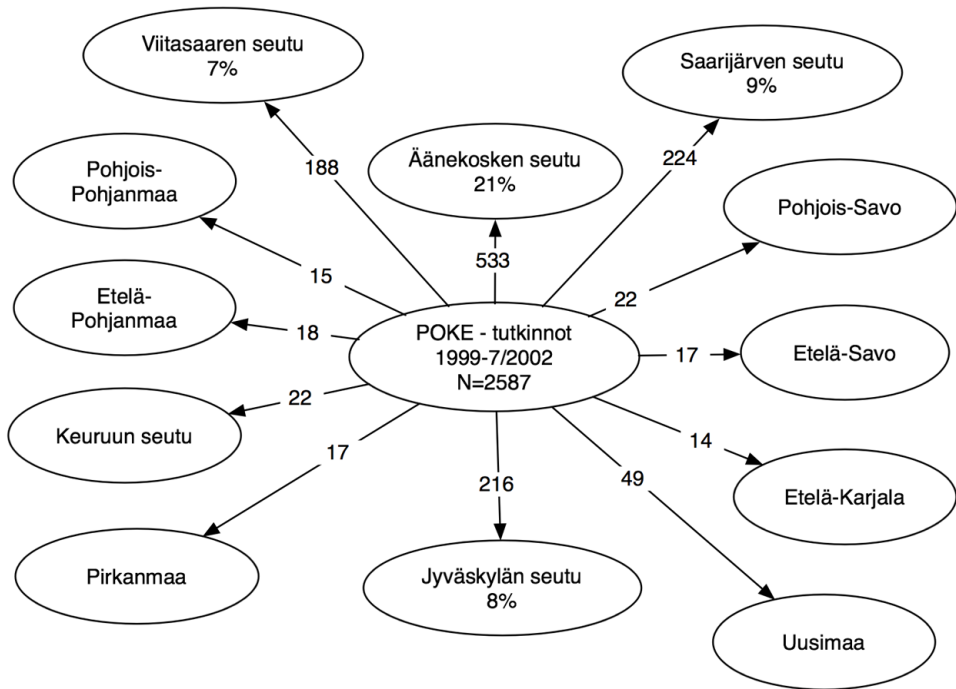
Ammatilliselta puolelta valmistuneiden sijoittuminen työelämään vaihtelee huomattavasti aloittain. Jos tarkastellaan koulutuskunta-tyhtymästä vuosina 1999–2002 valmistuneiden päätoimintamuotoja vuoden 2002 lopussa saadaan seuraava kuva (kuvio 10):

Kuvio 10. Äänekosken koulutus kuntayhtymän oppilaitoksista vuosina 1999 valmistuneiden päätoimintamuodot vuonna 2002 koulutusaloittain (Tilastokeskus 2005)

Työllistyneiden osuudet vaihtelevat 31 %–72 %:iin, työttömien osuudet 0 %–40 %:iin, opiskelemissa olevien muutamasta prosentista aina 50 %:iin. Alan valinta on siis ratkaiseva tulevien elämän vaiheiden osalta.

Ammatillisesta koulutuksesta valmistuneiden (1999–7/2002) alueellinen muuttoliike käy ilmi alla olevasta kuviosta (kuvio 11):

Alle 10 siirtymää ei ole merkitty

Kuvio 11. POKEssa vuosina 1999-7/2002 tutkinnon suorittaneiden asuinseutu vuoden 2002 lopussa

Jyväskylän seudulle on siirtynyt noin 8 %:ia, mutta hajontaa on moneen eri suuntaan, Pohjanmaalle, Savoan ja Uusimaalle. Pohjoisen Keski-Suomen osuus jää noin 37 %:iin.

Työvoiman ennakoitu kysyntä

Työvoiman tulevaan alakohtaiseen kysyntään vaikuttaa ratkaisevalla tavalla kunkin alan ikärakenne. Pohjoisen Keski-Suomen ammattialakohtaiset ikärakenteet on selvitetty (Mäkelä & Sorvari 2004, katso liite 3, taulukot 1 ja 2).

Äänekosken seudulla vuosina 1948–53 syntyneiden osuus työllisistä on keskimäärin vajaat 19 %. Ikääntyneimmät ammattialueet ovat maanviljelijät ja metsätyöntekijät (24 %), johtajat ja ylimmät virkamiehet (24 %), aputyöntekijät (21 %), palvelu-, myynti- ja hoitotyöntekijät (20 %), toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät (20 %) sekä asiantuntijatyötä tekevät (20 %). Saarijärvi - Viitasaaren seudulla profiili on hyvin samanlainen vaikkakin prosenttiosuudet ovat hieman pienemmät.

Näistä ikäprofiileista seuraa, että työelämästä lähivuosina poistuvien määrät ovat suuria. Saarijärvi - Viitasaari seudulla vuosina 2001–2010 vajaat 300 vuosittain, vuosina 2008–2013, vajaat 400 vuosittain ja vuosina 2011–2020 noin 400 vuosittain. Vastaavat luvut Äänekosken seudulla ovat: runsas 200, noin 300 ja vajaat 300.

Millaisia koulutusmääriä tarvittaisiin korvaamaan nämä poistumat? Keski-Suomen liitto on tullut laskelmissaan taulukon 2 mukaisesti tuloksiin (Mäkelä & Sorvari 2004).

Laskelman mukaan siis työvoiman poistumaa korvaamaan tarvittaisiin noin 1100 koulutuksen aloittajaa ja heistä noin 700 toisen asteen ammatilliseen koulutukseen. Luku on suurempi kuin nykyinen aloituspaikkamäärä. Sen sijaan lukioiden aloituspaikkamäärä on selvästi tämän laskelman mukaan ylimitoitettu. Kaiken kaikkiaan laskelman mukaan kaikki pohjoisen Keski-Suomen nuoret voisivat hyvin työllistyä tulevaisuudessa omalla alueellaan.

Laskelmassa on kolme ongelmaa: ensinnäkin se olettaa talouden kehityksen olevan suhteellisen tasaista ja lineaarista. Toiseksi se olettaa, että työelämästä poistuva työntekijä korvataan keskimääräisesti ottaen samantasoisesti koulutetulla ihmisellä. Kolmas laskelman ongelma on se, että se ei suhteuta tuloksia työvoiman tarjontaan. Se ikäänkuin olettaa, että tarvittava työvoiman kysyntä voidaan tyydyttää ilman suurempia ongelmia. Luvut herättävät helposti optimistinen ajatuksen siitä, että työttömyysongelma voidaan ratkaista odottamalla suurten ikäluokkien siirtymistä eläkkeelle. Talous kuitenkin

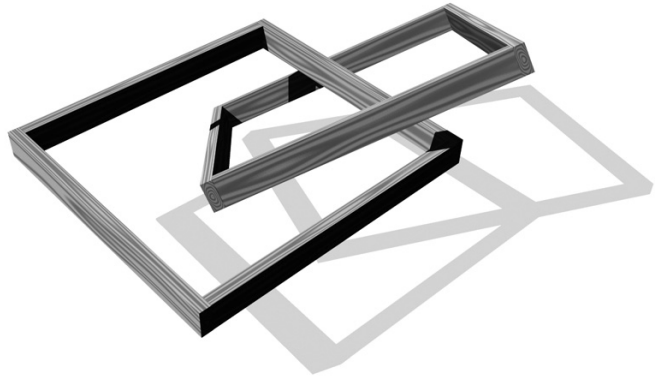
Taulukko 2. Seudulliset työvoiman kysyntäennusteet 2004 pohjoisessa Keski-Suomessa (Keski-Suomen liitto, Mäkelä & Sorvari 2004)

Alue	Koulutusaste	Arvioitu työvoiman tarve/vuosi	%	Muunto aloittajatarpeiksi/vuosi
Saarijärvi-Viitasaari	Yhteensä	399	100	640
	Toinen aste	228	57	410
	Amk	121	30	170
	Yliopisto	50	12	60
	Korkeakoulut yhteensä	171	43	230
Äänekosken seutu	Yhteensä	291	100	470
	Toinen aste	163	56	290
	Amk	84	29	120
	Yliopisto	44	15	60
	Korkeakoulut yhteensä	128	44	180
Yhteensä	Yhteensä	690	100	1110
	Toinen aste	391	57	700
	Amk	205	30	290
	Yliopisto	94	13	120
	Korkeakoulut yhteensä	299	43	410

kin varautuu jo nuoren koulutetun työvoiman pulan uhkaan. Tällöin syntyy helposti kehä, jossa kielteiset vaikutukset ruokkivat toisiaan.

Tilanne on siis haastava: väestön kokonaismäärä on vähenemässä, nuorten ikäluokat pienenevät ja eläkkeelle siirtyvien osuus suurenee. Kaikki nuoret tarvittaisiin korvaamaan eläkkeelle siirtyviä, mutta heistä huomattava osa jää kouluttamatta tai siirtyy joko koulutukseen tai koulutuksen jälkeen alueen ulkopuolelle.

Toisen asteen koulutuksen kehittämisen lähtökohtia pohjoisessa Keski-Suomessa

Kerratkaamme edellä olevat päätulokset ikäänkuin huoneentauluksi, kehittämisen lähtökohdiksi:

1. Keski-Suomessa ja siten myös Pohjoisen Keski-Suomen alueella nuorten ikäluokat ovat supistumaan päin. POKE:n vaikutusalueella nykyisten peruskouluikäisten ikäluokat laskevat noin 1150 lapsesta runsaaseen tuhanteen. Sitä nuorempien osalta on odotettavissa laskua aina 850 lapseen ikäluokkaa kohden. Pitemmällä aikataululla (vuoteen 2030) nuorten osuus saattaa pudota runsaasta 22 %:sta jopa 16 %:iin, samalla kun eläkeikäisten osuus saattaa nousta jopa yli 40%:n ja väestömäärä laskea kokonaisuudessaan reilulla kymmenellä tuhannella Saarijärvi/Viitasaari/Äänekoski -seuduilla.

2. Lukion ja ammatillisen peruskoulutuksen aloituspaikkoja on Keski-Suomessa huomattavasti enemmän kuin peruskoulusta valmistuvia nuoria. Pohjoisen Keski-Suomen alueella tilanne on toinen: aloituspaikkoja on nuorille tätänykyä noin 1180, kun keskimääräinen ikäluokka on nyt noin 1150. Ikäluokasta jää kuitenkin ilman toisen asteen koulutusta noin 11–13 % ja toisen asteen koulutuksen saa muualla kuin Pohjoisessa Keski-Suomessa noin 29–32 %:ia ikäluokasta.

3. Nykyistä koulutustarjontaa voidaan pitää yllä huolehtimalla siitä, että kaikki nuoret saavat toisen asteen koulutuksen ja yhä suurempi osa nuorista saa koulutuksen oman seutukunnan alueella. Lisäksi olisi tarpeen hankkia opiskelijoita kauempaa ja/tai ottamalla koulutukseen mukaan vanhempia ikäluokkia lisääntyvässä määrin. Tätänykyä toisen asteen koulutukseen tulee opiskelijoita alueen ulkopuolelta kovin vähän.

4. Peruskoulun todistusten keskiarvoilla mitattu lukiokynnys vaihtelee maakunnassa 5.00 ja 8.36 välillä, Pohjoisen Keski-Suomen alueella 5.80 ja 7.36 välillä. Yhä harvempi lukio voi valita opiskelijoita, lähes kaikilla on ongelmana saada aloituspaikat täyteen.

5. Toisen asteen koulutuspaikkojen täyttöaste jäi keväällä 2004 koko maakunnassa noin 86 %:iin, lukioissa 78 % ja ammatillisessa koulutuksessa 93 %:iin. Vastaavat luvut pohjoisen Keski-Suomen seutukuntien (TIL) alueella olivat 72 %, 69 % ja 75 %.

6. Peruskouluista siirrytään jatko-koulutukseen vaihtelevasti. Lukioon menneiden osuus vaihtelee peruskouluittain 34–70 %:n välillä, ammatilliseen koulutukseen menneiden osuus vastaavasti 63–30 %:n välillä. Vaihtelua on vuosittain. Tutkintojen suorittaminen jakautuu myös eri lailla peruskoulusta riippuen: lukion suorittaminen vaihtelee 34–49 %:iin, ammatillisen tutkinnon 35–55 %:iin.

7. Vuonna 1998 Keski-Suomessa peruskoulusta valmistuneista oli vielä vuonna 2002 noin 11 % ilman toisen asteen tutkintoa ja 8 % opiskeli vielä. Pohjoisen Keski-Suomen alueella myös 11 % oli ilman tutkintoa ja 7 % opiskeli vielä. Peruskoulujen väliset erot tässäkin suhteessa ovat huomattavat.

8. POKE:ssa ammatillisen koulutuksen perustutkinnon 1999–2002 suorittaneista oli vuoden 2002 lopussa noin 48 % työllisenä, 22 % työttömänä, 7 % opiskeli työn ohella, 12 % päätoimisia opiskelijoita. Luvut eivät olennaisesti eroa Keski-Suomen keskiarvoista, työttömyysaste on kuitenkin hieman suurempi. Koulutusaloittaiset vaihtelut ovat suuria: Työlliset/työttömät -jako oli esimerkiksi tekstiili- ja vaatetusosalalla 25 %/0 %, rakennusosalalla 38 %/40 %, paperi- ja kemianalalla 72 %/22 %.

9. Lukion jälkeinen koulutus jakaantuu eri lukioden kesken eri tavoin: ammatilliseen koulutukseen menneiden osuudet vaihtelevat 9–17 %:n, ammatikorkeakouluihin menneiden 36–55 %:n ja yliopistoon menneiden 28–53 %:n välillä.

10. Keski-Suomessa ammatillisen perustutkinnon suorittaneista jää suoritusseutukuntaan noin kaksi kolmesta, suoritus maakuntaan noin kolme neljästä ja yksi neljästä siirtyy muualle Suomeen. Pohjoisessa Keski-Suomessa vastaavasti Äänekoski/Saarijärvi/Viitasaari -seudulle (TIL) jää noin 37 %, Keski-Suomeen noin 46 %.

11. Työelämän arvioidun kehityksen mukaan työvoiman tarve on Saarijärvi/Viitasaari ja Äänekosken -seuduilla (TIL) vuosittain vajaat 700 henkeä, joka tarkoittaa – kun huomioidaan poistumat, keskeytykset jne. – noin 1100 aloitettavaa opiskelijaa vuosittain. Jotta tavoite toteutuisi, tulisi toisen asteen ammatillisen koulutuksen aloittaa noin 700 opiskelijaa vuosittain eli alueen lähes koko ikäluokka. Arvioitu korkea-asteen koulutuksen määrällinen tarve olisi noin 400 aloittajaa. Alueen koulutustarve olisi siis noin puolitoistakertainen suhteessa ikäluokkaan. Arvio perustuu oletukseen, että työelämä kehittyi suhteellisen vakaasti eikä voimakkaita rakenteellisia muutoksia tapahtu.

12. Pohjoisen Keski-Suomen ongelma on siis, että toisaalta jätetään osa nuorista kouluttamatta, huomattava osuus valuu ulos koulutukseen alueen ulkopuolelle ja koulutuksen jälkeenkin siirrytään pois alueelta. Samanaikaisesti on nähtävissä muutaman vuoden kuluttua työvoimapula erityisesti toisen asteen tutkintoja vastaavilla työelämän aloilla.

13. Tämänhetkinen suhteellisen korkea työttömyys ja alhaiset työvoimaosuudet rasittavat alueen taloutta. Jos ennakoitu koulutetun työvoiman tarjonnan vähyys ja eläkeikäisten suhteellisen osuuden kasvu toteutuu, saattaa edessä olla vaikeasti oikaistavissa oleva negatiivisten vaikutusten toinen toistaan vahvistava tapahtumaketju.

14. Pohjoisen Keski-Suomen tulevaisuuden kannalta toisen asteen koulutus – niin nuorten kuin aikuistenkin – on monin osin ratkaisevassa asemassa. Sen

kehittäminen vaatii maakunnallista yhteistyötä, seutukunnallista opintojärjestelmää, koulutustakuun täysimittaista toteuttamista, aktiivisessa elinkeinopolitiikassa onnistumista sekä alueen koulutuksellisen vetovoimaisuuden lisäämistä.

Kun näitä tuloksia tarkasteltiin vuoden 2005 alussa alueellisessa seminaarisessa³, kävi ilmi, että koulu- ja sivistystoimen tehtävistä vastuussa olevista oli suuntautunut toisen asteen oppilaitosten yhteistyön kehittämiseen voimaperäisesti (liite 4, taulukko 1). Yhtenäistä alueellista toisen asteen koulutuksen strategiaa kaivattiin. Samalla kuitenkin voitiin todeta, että on monia konkreettisia koulujen yhteistyömuotoja, joita voitaisiin kehittää jo nykyiseltä pohjalta. Lista voisi näyttää esimerkiksi seuraavalta:

- Jaksotus: yhtenäinen jaksojen määrä, jaksojen alkamisajankohdat.
- Koulupäivä: tuntien alkamisajankohdat, työskentelyrupeamien pituus.
- Yhteistoiminta-aika: laajuus, ajankohta, aamu- ja iltapäivät, yhteistointajaksot, yhteinen samanaikaisesti opetettavien kurssien palkki.
- Opiskelijavalinta: milloin valinnat tehdään, miten valinnat käsitellään.
- Kurssit: opintoviikkojärjestelmän ja vuosiviikko-tuntijärjestelmän yhteensovittaminen, vuosiluokkiin sitoutumattominen kurssien toteuttaminen, koulujen yhteisten projektien toteuttaminen, lyhytkurssien toteuttaminen, kurssit, joihin ilmoittautuu vähän opiskelijoita.
- Tiedotus ja tiedonkulku: yhteinen kurssitarjotin, yhteiset tiedotustilaisuudet, www-pohjainen kurssitarjotin, Nukonet-tyyppinen kokonaishallinto-ohjelmisto.
- Opetussuunnitelmatyö: koulujen opetussuunnitelmallinen profiloituminen, kurssien sisällön kehittäminen, uusien kurssien tuottaminen, opettajien täydennyskoulutus.

---

³ Toisen asteen koulutuksen kehittäminen pohjoisessa Keski-Suomessa, POKE 21.2.2005.

- Oppilasarvostelu: etenemisen seuranta/esteen synty, kurssin keskeyttäminen ja sen seuraukset, poissaolojen seuranta, osaamistason arviointi.

Jossain määrin näitä yhteistyömuotoja onkin jo kehitetty, mutta nyt olisi ehkä syytä rakentaa yhteistyö seudulliselta pohjalta ja yhteistyössä kaikkien toisen asteen oppilaitosten kanssa. Hyvän vertailukohdan voisi antaa Seinäjoen *SENUKO*-oppilaitosverkosto (kuvio 12, s. 43):

*Senuko*⁴ on Etelä-Pohjanmaalla oleva toisen asteen alueellinen yhteistoimintaverkosto, johon kuuluu 7 lukiota ja 7 ammatillista oppilaitosta (Seinäjoen, Nurmon, Ilmajoen, Peräseinäjoen, Kauhavan, Alahärmän ja Steinerkoulun lukiot sekä Seinäjoen ammattioppilaitos, Seinäjoen palvelualojen oppilaitos, Ilmajoen ja Jurvan käsi- ja taideteollisuusoppilaitokset, Ilmajoen maatalousoppilaitos, Kauhajoen koti- ja laitostalousoppilaitos ja Härmänmaan ammatti-instituutti). *Koulutuksen järjestäjinä* on 6 kuntaa, 3 kuntayhtymää ja 1 yksityinen järjestäjä. *Opiskelijoita* verkoston oppilaitoksissa on yhteensä 4 500, joista lukioissa 2 200 ja ammattiinopiskelijoita noin 2 300. Verkoston oppilaitosten väliset *etäisyydet* ovat pisimmillään noin 150 km ja verkoston oppilaitoksista keskuspaikkaan Seinäjoelle enimmillään noin 60 km.

Yhteistoiminnan hallinto ja koordinointi

Hallinnollisesti Senuko on Seinäjoen ammattikorkeakoulun kuntayhtymän alainen koulutuksen järjestäjien yhteenliittymä. Sen lähtökohtana oli Seinäjoen nuorisosaasteen koulutuskokeilu, johon kuitenkin kuuluivat vain Seinäjoen kaupungissa olevat oppilaitokset, mutta kokeilun kuluessa verkostoon alkoi vähitellen liittyä lähikuntien oppilaitoksia.

Senukolla on koulutuksen järjestäjien asettama *johtoryhmä*. Käytännön koordinaatiosta vastaavat kaksi puolipäivätoimista *koordinaattoria*. Toiminnan suunnittelua varten on *6 työryhmää*: rehtoriryhmä, opinto-ohjaajaryhmä, työjärjestysvastaavien ryhmä, kansainvälisyysryhmä, markkinointia ja viestintää hoitava imago-ryhmä sekä opiskelijaryhmä. Koordinaattorien tehtävänä on mm. ryhmien toiminnan koordinointi ja päätösten toimeenpano. He myös vastaavat verkoston toiminnan itsearvioinnista, jota tehdään vuosittain.

Sopimukset

Seinäjoen ammattikorkeakoulun kuntayhtymä on solminut sopimuksen kaikkien Senukoon kuuluvien koulutuksen järjestäjien kanssa ja sopimukset on käsitelty kunkin koulutuksen järjestäjän päättävissä elimissä.

⁴ Tämä kuvaus perustuu Ulla Nummisen muistioon 2003 ja silloiseen tilanteeseen.

Rahoitus

Kukin koulutuksen järjestäjä maksaa koordinoinnista noin 17 senttiä / opiskelija lukuvuodessa. Tällä määrärahalla maksetaan koordinaattorien palkkaus, yhteinen tiedotus ja markkinointi sekä verkkosivuston ylläpito (www.senuko.fi) sekä jossain määrin opiskelijoiden kuljetuksia (ns. projektiviikon aikana).

Opiskelijoiden toisissa oppilaitoksissa tapahtuvasta opiskelusta ei pääsääntöisesti peritä maksuja lukuun ottamatta joitakin kahden oppilaitoksen välisiä sopimuksia.

Opetussuunnitelmat

Kukin oppilaitos noudattaa omia opetussuunnitelmiaan.

Opintotarjonta

Opintotarjonta rakentuu erilaisille työjärjestysratkaisuille. Verkostossa on mahdollista suorittaa rinnakkaisia tutkintoja, yksittäisiä aineita tai opintokokonaisuuksia. Vuosittain järjestetään projektiviikko samanaikaisesti kaikissa oppilaitoksissa. Projektiviikon tarjonnassa on opintoja kaikista oppilaitoksista, joihin opiskelijat voivat kiinnostuksensa mukaan ilmoittautua. Muutaman viime vuoden aikana on erityisesti kehitetty etäopiskelua (videoneuvotteluna ja verkkokursseina). Kerran vuodessa on ns. *Senuko*-viikko, jolloin on tarjolla mitä moninaisempia yksittäisiä kursseja.

Työjärjestykset

Senukon oppilaitoksilla on yhteinen 6-jaksotus (ei aivan kaikilla). Seinäjoella ja Ilmajoella on lisäksi yhteistoiminta-aika kahtena iltapäivänä viikossa. Myös projektiviikko on keskeinen työjärjestysratkaisu. Rinnakkaistutkinnoissa tavallisin opintojen suoritussmalli on jaksonvaihto, ammattiinopiskelijat suorittavat kaksi lukiojaksoa vuodessa. Myös lukiolaiset voivat valita kokonaisen jakson verran ammatillisia opintoja. Muutamit lukiolaiset suorittavat myös ammatillista tutkintoa. Senukossa on myös opiskelijoita, jotka opiskelevat vaatetusalan pt. + merkonomiin pt.

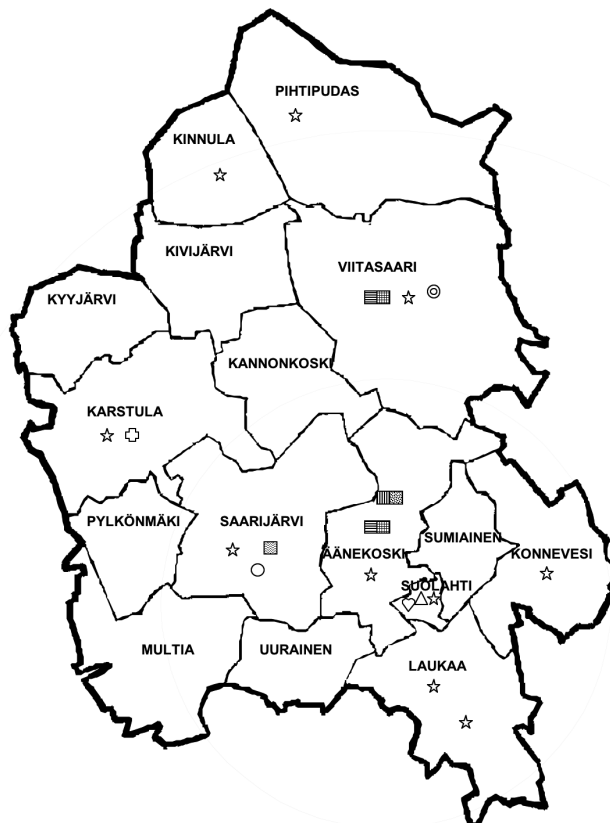
Opettajat

Senukossa ei ole yhteisiä opettajia, mutta koordinaattoreiden ylläpitämä opettajapörssi, josta rehtorit voivat kysyä mm. sijaisia.

Pedagoginen kehittäminen

Senuko järjestää vuosittain kaikkien oppilaitosten opettajille yhteistä koulutusta, joka on viime vuosina keskittynyt verkko-opetukseen ja sen ohjaamiseen. Yhteistä kehittämissuorituksia on tehty myös projektiviikon kursseissa mm. kansainvälisyysprojektissa, joka on toteutettu oppilaitosten yhteisenä. Kansainvälisyysprojektiin liittyy mm. projektiviikon aikainen matka Tukholmaan (teemoina mm. Kulttuuri-Tukholma, Etninen Tukholma, Suomalaiset Tukholmassa jne.). Tähän matkaan osallistuu opiskelijoita useista Senukon oppilaitoksista.

Senukossa on tehdostettu myös syrjäytymisen ehkäisyä ja opinto-ohjausta siten, että jokaiselle opintojensa keskeyttäjälle etsitään aina jokin muu opiskelupaikka jossakin muussa Senukon oppilaitoksessa, jossa opinnot voi aloittaa heti ilman viivytyksiä.

Kuvio 12. Seinäjoen SENUKO:n ja Pohjoisen Keski-Suomen oppilaitosverkostot

Senuko-oppilaitosten yhteistyöverkosto on joutunut ratkaisemaan monia kysymyksiä, jotka on nyt edessä pohjoisen Keski-Suomen toisen asteen koulutuksen kehittämisessä. Oppilaitosten seudullisen yhteistyön kehittämiseksi on yksi perusehto, joka on elänyt Seinäjoella ja sen ympäristössä aina nuorisoasteen koulutuskokeilujen aloittamisesta lähtien: selkeä ja päättäväinen seudullinen tahtotila toisen asteen koulutuksen kehittämiseksi. Tämän lisäksi tarvitaan sitkeää ja määrätietoista, joskus kovin pienistä askeleista syntyvää, toimintaa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

Pohjoisen Keski-Suomen koulutuksen kehittäminen vaatii ohjelmallista kehittämistä, joka on sovitettu yhteen Jyväskylän seudun kehittämistyön kanssa. Voimmekin muuntaa Jyväskylän seudun kehittämisohjelman seuraavaan muotoon ja siten saada nämä kaksi kehittämishanketta tukemaan toisiaan (Volanen 2004):

Tavoitteena on kehittää pohjoisen Keski-Suomen toisen asteen opintojärjestelmä, jonka tehtävänä on peruskoulun jälkeisen ammatti- ja yleissivistävän koulutuksen järjestäminen aikuisille ja nuorille:

1. Yhteistyössä Jyväskylän ja Jämsän seutujen kanssa etsitään toisen asteen koulutuksen toiminnalliset ja hallinnolliset ratkaisut.
2. Yhteistyössä Jyväskylän seudun kanssa kehitetään opiskelijavalintaa tukemaan pohjoisen Keski-Suomen tasapainoisen kouluverkoston säilyttämistä ja kehittämistä.
3. Toteutetaan opiskelijoiden monipuoliset opintomahdollisuudet alueen kaikissa oppilaitoksissa sopimalla mm. oppilaitosten jaksotus- ja kiertotuntikaaviosta sekä opettajaresurssien käytöstä.
4. Järjestetään opiskelijoille mahdollisuudet suorittaa tutkintoja kaikissa alueen oppilaitoksissa.
5. Kehitetään alueellisesti yhteensovitettu oppilaanohjausjärjestelmä.
6. Kehitetään opiskelijahuoltoa alueelliseksi kokonaisuudeksi.

7. Tehdään yhteisesti opetussuunnitelmatyötä ja luodaan kehittämiskäytänteitä sekä levitetään tulokset kaikkiin kouluihin.
8. Suunnitellaan ja toteutetaan opettajien täydennyskoulutus alueelliselta pohjalta.
9. Luodaan www-pohjainen ajantasainen tiedonhallintajärjestelmä.
10. Sovitaan tiedotuksen periaatteista ja muodoista.

Lähteet

- Kankainen, M. & Mäkelä, K. 2003. Keski-Suomen työelämän muutos ja koulutustarveennusteen 2010 päivitys. Keski-Suomen liitto. Julkaisu B 125. Jyväskylä.
- Lounaskorpi, P. 2003. Oppijakeskeisen koulutustarjonnan kehittämishanke, Keski-Suomi. [Http://www.titu.jyu.fi/opinpolku/](http://www.titu.jyu.fi/opinpolku/)
- Lounaskorpi, P. 2005. MOTTO-hanke. Monimuotoinen toisen asteen yhdistelmätkinto verkkovälitteisesti lukiolaisille. POKE ja TITU 2005–2007. [Http://web.poke.fi/projektit ja hankkeet / MOTTO-projekti](http://web.poke.fi/projektit_ja_hankkeet/MOTTO-projekti).
- Lukiokoulutuksen alueellisen toiminnan kehittäminen. Opetushallituksen hankesuunnitelma vuosille 2003–2006. Helsinki.
- Länsi-Suomen lääninhallitus 2004, 2005. Koulutustilastot. [Http://www.laaninhallitus.fi/lh/lansi/siv/tilastotietoa_yleissivistavasta_koulutuksesta](http://www.laaninhallitus.fi/lh/lansi/siv/tilastotietoa_yleissivistavasta_koulutuksesta).
- Mäkelä, K. & Sorvari 2004. MARE, Keski-Suomen seutujen ammattirakennemallit. Keski-Suomen liitto ja Viestinhallinta Oy, tilastot. [Http://www.viestinhallinta.fi/ennakointi/ef.htm](http://www.viestinhallinta.fi/ennakointi/ef.htm).
- Nivalainen, S. & Volk, R. 2004. Alueellinen väestönkehitys vuoteen 2030 ja siihen vaikuttavat tekijät. Teoksessa Alueellinen väestökehitys ja politiikan uudistamistarpeet. Tulevaisuusselonteon liiteraportti 2. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 30/2004. Helsinki: Edita Prima, 13–78.
- Numminen, U. 2003. Case Seinäjoki. Lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten alueellinen verkosto. Muistio 03.03.2003.
- Opetushallitus. Opetustoimen seutuyhteistyön toiminnan ja arvioinnin kehittämishanke – käytännön työvälineitä seutuyhteistyön lisäämiseen. [Http://www.oph.fi/kehittamishankkeet/opetustoimen_seutuyhteistyö](http://www.oph.fi/kehittamishankkeet/opetustoimen_seutuyhteistyö). Haettu 22.6.2005.
- Opetushallitus. OPTI-tietokanta, koulutustilastot. [Http://www.oph.fi// oppilaitostietojärjestelmä OPTI](http://www.oph.fi//oppilaitostietojarjestelmä_OPTI).
- Opetusministeriö 2003. Vuosien 2003–2008 koulutuksen ja tutkimuksen kehittämissuunnitelma. Helsinki.
- Peruspalveluohjelma vuosille 2006–2008. Ministeriryöryhmän muistio 14. 3. 2005.

- Sisäasiainministeriö 2005. Kunta- ja palvelurakennemuutos. Muistio 9. 5. 2005. <http://www.intermin.fi/intermin/home.nsf/hankkeet/> Kunta- ja palvelurakennemuutos
- Sisäministeriön aluekeskusohjelma. <http://www.intermin.fi/intermin/hankkeet/aky/home.nsf>
- Taitava Keski-Suomi -hanke. <http://www.taitava.jypoly.fi>
- Tilastokeskus 2004, 2005. Sijoittumispalvelut, tilastot. <http://www.staf.fi/tup/sijoittumispalvelu/>
- Volanen, M. V. 2004. Opiskeleva Jyväskylän seutu – toisen asteen koulutuksen alueellinen kehittäminen. Jyväskylän yliopisto: Koulutuksen tutkimuslaitos. Tutkimuslaskelmia 19.

LIITE I

Taulukko 1. Länsi-Suomen lääninhallitus, yhteenveto Keski-Suomen yhteishakualueen lukiotiedoista, kevät 2004

Lukio	Opiskeilija- paikkojen kokonais- määrä 2004	1-sij. hakijat	Valitut 16.6.2008	Täyttöaste	Alin sisäänoton keskiarvo- raja 2004	Koulutuksen järjestäjän ennakkoon asettama ka-raja 2004	Alin sisäänoton keskiarvo- raja 2003
Karstulan lukio	72	50	55	76	6,20	6,20	6,30
Kinnulan lukio	36	25	25	69	6,30	-	6,20
Konneveden lukio	36	25	22	61	7,00	7,00	6,90
Laukaan lukio	100	45	43	43	7,00	7,00	7,00
Lievestuoreen lukio	36	18	18	50	7,10	7,00	7,10
Pihtiputaan lukio							
- lukio	42	31	30	71	7,00	-	-
- lukion bändiinja	3	4	3	100	7,10	7,00	7,10
- lukion hiihtolinja	5	1	1	20	9,40	7,00	7,10
- lukion lentopalloinja	20	7	7	35	7,10	7,00	7,90
Saarijärven lukio	90	66	63	70	7,00	7,00	5,90
Suolahden lukio	72	35	37	51	5,80	-	6,10
Äänekosken lukio	108	104	98	91	7,36	7,10	7,00
Viitasaaren lukio							
- lukio	52	37	37	71	6,90	-	6,10
- lukion medialinja	20	5	7	35	5,80	-	6,70
P. K-S yht.	692	453	446	60	7,03		

LIITE 2

Taulukko 1. Keski-Suomen lukioiden aloituspaikat ja ensisijaiset hakijat keväällä 2005

	Lukioihin hakeneet, kevät 2005		
	aloitus- paikat	1. sija	kaikki
Jyväskylän Lyseon lukio	180	153	452
- Lukion IB-linja	25	21	36
Jyväskylän normaalikoulun lukio	44	49	286
- Lukion luonnontiedelinja	22	29	54
- Lukion liikuntalinja	22	52	83
Cygnaeus-lukio	204	277	741
Voionmaan lukio	135	106	550
- Lukion urheilulinja	25	61	96
Palokan lukio	85	57	208
Tikkakosken lukio	40	5	49
- Lukion ilmailulinja	20	6	16
Vaajakosken lukio	110	49	229
- Lukion jalkapallolinja	20	17	30
Laukaan lukio	100	60	121
Lievestuoreen lukio	36	15	27
Muuramen lukio	71	60	148
Hankasalmen lukio	60	29	45
Haapamäen yhteiskoulun lukio	50	23	28
Keuruun lukio	90	44	89
Korpilahden lukio	50	22	45
Petäjaveden lukio	25	18	33
- Lukion käsi- ja taideteollisuus	15	2	7
- Lukio + artesaani	12	2	5
Suolahti	72	35	69
Muut Keski-Suomen yhteishakualueen lukiot	878	495	839
Yhteensä	2391	1687	4286

Taulukko 2. Pohjoisen Keski-Suomen lukioiden vuoden 2005 aloituspaikat ja vuosien 2003–2005 ensisijaiset hakijat

	2005	2005	2004	2003	2005	2004	2003
	aloitus- paikat	1. sija	1. sija	1. sija	kaikki	kaikki	kaikki
Lukiot yhteensä	556	344	390	362	591	478	578
Suolahden lukio	72	35	35	37	69	61	55
Äänekosken lukio	108	72	104	80	112	4	126
Saarjärven lukio	90	72	66	69	99	98	105
Viitasaaren lukio	52	30	37	36	75	72	68
- medialinja	20	11	5	8	30	14	14
Karstulan lukio	72	43	50	37	69	66	59
Pihtiputaan lukio	42	27	31	37	42	53	53
- bändilinja	3	3	4	1	8	12	1
- hiihtolinja	5	1	1	1	4	1	5
- lentopallolinja	20	9	7	6	13	21	16
Kinnulan lukio	36	18	25	35	34	47	56
Konneveden lukio	36	23	25	15	36	29	20

Taulukko 3. Keski-Suomen koulutuskuntayhtymien vuoden 2005 aloituspaikat ja vuosien 2003–2005 ensisijaiset hakijat

Oppilaitos	2005	2005	2004	2003	2005	2004	2003
	aloitus- paikat	1. sija	1. sija	1. sija	kaikki	kaikki	kaikki
Jämsän seudun koulutuskeskus	543	328	306	339	1267	1186	1233
Pohjoisen Keski-Suomen oppimiskeskus	540	361	375	346	1145	1137	1070
Jyväskylän ammattiopisto	1387	2201	2188	2068	6227	6255	6523

Taulukko 4. Kevään 2004 toisen asteen koulutuksen yhteishaun tilanne 14.6.2004 seutukunnittain keskimääräisten koulutukseen pääsyprosenttien ja aloituspaikkojen täyttöasteiden osalta (L-SLh)

Seutukunta	L-S Lh									
	Ammatilliset perustutkinnot					Lukiokoulutus				
	1. hak.	valitut	alpat	p-%	t-aste	1. hak.	valitut	alpat	p-%	t-aste
Jyväskylän seutukunta	2336	1633	1513	70 %	108 %	1126	1074	1242	95 %	86 %
Joutsan seutukunta						32	32	70	100 %	46 %
Keuruun seutukunta	25	24	35	96 %	69 %	83	88	140	106 %	63 %
Jämsän seutukunta	339	386	547	114 %	71 %	201	188	266	94 %	71 %
Äänekosken seutukunta	348	334	430	96 %	78 %	164	157	216	96 %	73 %
Saarijärvi-Viitasaari	80	88	131	110 %	67 %	226	228	340	101 %	67 %
Seutukunnat yhteensä, koko maa	18167	14711	17868	81 %	82 %	12221	11529	14508	94 %	79 %

Taulukko 5. Toisen asteen tutkinnon 1999–7/2002 Keski-Suomen opistossa ja POKE:ssa suorittaneiden asuinalue vuoden 2002 lopussa (Tilastokeskus 2005)

	Keski-Suomen opisto	Pohj. Keski-Suomen oppimiskeskus
Kaikki	398	2587
KESKI-SUOMI	93	1193
Jyväskylän seutukunta	47	216
Kaakkoisen K-S:n seutukunta	1	4
Keuruun seutukunta	1	22
Jämsän seutukunta	6	6
Äänekosken seutukunta	20	533
Saarijärven seutukunta	14	224
Viitasaaren seutukunta	4	188
UUSIMAA	15	49
VARSINAIS-SUOMI	18	4
SATAKUNTA	13	4
KANTA-HÄME	4	8
PIRKANMAA	20	17
PÄIJÄT-HÄME	24	7
KYMENLAAKSO	3	3
ETELÄ-KARJALA	2	14
ETELÄ-SAVO	6	17
POHJOIS-SAVO	43	22
POHJOIS-KARJALA	5	6
ETELÄ-POHJANMAA	27	18
POHJANMAA	5	2
KESKI-POHJANMAA	8	6
POHJOIS-POHJANMAA	9	15
KAINUU	4	4
LAPPI	5	2
ITÄ-UUSIMAA	1	3
AHVENANMAA	0	0

LIITE 3. Ikäprofiilikortit (Mäkälä & Sorvari 2004)

Taulukko 1. Äänekosken seudun ammattilohkojen ikäprofiilit 2000

	Työlliset	15–19	20–29	30–39	40–49	50–59	60+	Yht.	1948–53
1 Johtajat ja ylimmät virkamiehet	200	0,0%	5,0%	19,5%	43,5%	28,5%	3,5%	100,0%	24,5%
2 Erityisasiantuntijat	1005	0,4%	12,4%	31,4%	31,5%	21,8%	2,4%	100,0%	16,4%
3 Asiantuntijat	1367	1,2%	12,7%	26,5%	32,0%	24,9%	2,6%	100,0%	19,5%
4 Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	571	2,5%	11,9%	27,1%	33,8%	22,4%	2,3%	100,0%	20,1%
5 Palvelu-, myynti- ja hoitotyöntekijät	1531	2,8%	17,0%	24,0%	29,1%	23,3%	3,8%	100,0%	20,4%
6 Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	438	0,0%	8,7%	20,8%	30,4%	34,9%	5,3%	100,0%	24,2%
7 Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	1561	1,2%	27,5%	26,1%	26,6%	17,7%	1,0%	100,0%	16,5%
8 Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	1966	2,5%	21,5%	25,1%	29,2%	20,2%	1,4%	100,0%	17,6%
9 Aputyöntekijät	919	9,2%	14,5%	19,2%	29,1%	26,4%	1,6%	100,0%	21,1%
999 Tuntematon	233	11,2%	22,7%	18,0%	21,5%	23,6%	3,0%	100,0%	15,5%
0 Sotilaat	0	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Yhteensä	9791	2,6%	17,5%	25,0%	29,8%	22,7%	2,3%	100,0%	18,9%

Taulukko 2. Saarijärvi-Viitasaaren seudun ammattilohkojen ikäprofiilit 2000

	Työlliset	15–19	20–29	30–39	40–49	50–59	60+	Yht.	1948–53
1 Johtajat ja ylimmät virkamiehet	205	0,0%	4,9%	15,6%	42,4%	33,2%	3,9%	100,0%	23,4%
2 Erityisasiantuntijat	1072	1,9%	11,7%	24,8%	32,2%	25,7%	3,7%	100,0%	16,6%
3 Asiantuntijat	1512	0,7%	10,2%	26,3%	36,2%	22,9%	3,8%	100,0%	18,1%
4 Toimisto- ja asiakaspalvelutyöntekijät	707	2,3%	7,4%	23,5%	39,5%	25,5%	2,0%	100,0%	18,7%
5 Palvelu-, myynti- ja hoitotyöntekijät	2069	2,5%	13,3%	23,7%	31,8%	22,9%	5,8%	100,0%	18,8%
6 Maanviljelijät, metsätyöntekijät ym.	2019	0,2%	6,8%	23,7%	33,6%	30,2%	5,5%	100,0%	24,0%
7 Rakennus-, korjaus- ja valmistustyöntekijät	1427	1,9%	19,0%	27,1%	32,2%	17,6%	2,2%	100,0%	16,0%
8 Prosessi- ja kuljetustyöntekijät	1825	3,1%	19,9%	27,7%	30,1%	16,7%	2,4%	100,0%	14,9%
9 Aputyöntekijät	856	7,7%	14,3%	15,8%	31,5%	28,2%	2,6%	100,0%	21,3%
999 Tuntematon	576	14,8%	17,5%	18,2%	25,3%	18,2%	5,9%	100,0%	16,5%
0 Sotilaat	0	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
Yhteensä	12268	2,8%	13,1%	24,1%	32,8%	23,3%	3,9%	100,0%	18,6%

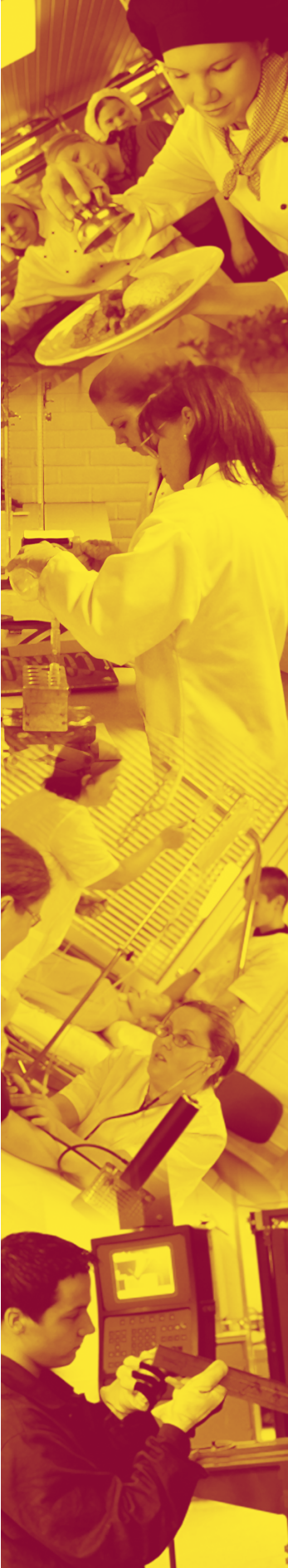
LIITE 4

Taulukko 1. Pohjoisen Keski-Suomen toisen asteen koulutuksen kehittäminen

Koulu- ja sivistystoimen edustajien vastaukset 21. 2.2005 toisen asteen koulutuksen kehittämistilaisuudessa (N=10)

Jos pohjoisen Keski-Suomen alueella tavoitteena on kehittää toisen asteen koulutuksen oppilaitosten yhteistyöverkosta, niin mitä asioita voitaisiin ottaa yhteiseen ohjaukseen tässä verkostossa? Merkitse harkintasi mukaan ruutuun K= kehittämisarvoinen ajatus. Tyhjä = ei tarpeen. Teemat eivät ole missään erityisessä järjestyksessä, eivätkä ne ole kaikkiin osiin toisiaan poissulkevia.

Toiminta-alue/muoto	Lukiot keskenään	Ammatilliset oppilaitokset keskenään	Kaikki toisen asteen oppilaitokset yhdessä
Yhteinen alueellinen koulutuksen kehittämisstrategia	K	KK	KKKKKKKKK
Yhteinen suunnitelma ja sopimus opiskelijaksi otosta ja aloituspaikoista		KKK	KKKKKK
Yhteinen opettajien täydennyskoulutusohjelma	KK	KK	KKKK
Kustannusseuranta ja mahdollinen tasausjärjestelmä, esim. matkakustannusten osalta	K	KK	KKK
Www-pohjainen tiedonvälitys- ja kurssivalintajärjestelmä		KK	KKKKKK
Yhteinen koulutuksen tarjotin		K	KKKKKKK
Yhteinen tiedotusohjelma opiskelijoille ja vanhemmille		K	KKKKKKKK
Yhteiset hankkeet koulutuksen sisällön kehittämiseksi	K	K	KKKKKKKK
Nuorten koulutustakuun sisältävä "Nuorisokoulutus pohjoisessa Keski-Suomessa" -ohjelma			KKKKKK
Oppilaanohjauksen koordinointi ja "pelisäännöistä" sopiminen	K	KK	KKKKK
Koulujen rehtoreiden ja koulutoimenjohtajien yhteiset vuosittaiset neuvottelupäivät		K	KKKKK
Seutulukion kehittäminen ammattiopiston rinnalle ja yhteistyökumppaniksi	KK	K	KKKK
Pilottihanke OPH:n lukiokoulutuksen alueellisen toiminnan kehittämisohjelmaan		K	KKKKK
Muuta: mitä?			

”Yhteiskunta asettaa toisen asteen koulutukselle suuret haasteet. Lukio- sekä ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen kehittämisen lähtökohtana ovat väestön, työelämän ja alueiden tarpeet sekä tavoite koko ikäluokan kouluttamisesta. ...Väestön ikärakenteen muutokset sekä muuttoliike aiheuttavat muutoksia toisen asteen koulutuksen kysynnässä. Tulevaisuuden koulutustarpeiden ennakoinnin tavoitteena on laadukkaiden ja mahdollisimman monipuolisten koulutuspalvelujen tarjoaminen maan kaikissa osissa.”

Nyt käsillä olevan tutkimuksen ”pohjalta on hyvä lähteä tosimielellä ja ennakkoluulottomasti rakentamaan alueen tarpeet huomioonottavaa tulevaisuuden koulutusjärjestelmää toisen asteen koulutukseen. Toivon, että lukio- ja ammatillisen koulutuksen väki ottaa nyt tämän elintärkeän asian omakseen, ja kuntapäätäjät tekevät raikkaita päätöksiä alueemme osaamiseen varattujen voimavarojen tuloksekkaaseen hyödyntämiseen.”

Opetusneuvos Timo Määttä

Tutkimuslauseita 22
ISBN 978-951-39-3233-6
ISSN 1456-5153

Kansi: Martti Minkkinen
Kannen kuvat: Pekka Rötönen